

До 100-річчя Національної академії наук України

ВИДАТНІ ВЧЕНІ УКРАЇНИ ТА ВІДОМІ НАУКОВЦІ ПОЛТАВЩИНИ

Методичні рекомендації

**Електронне видання
Полтава 2018**

**Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти ім. М. В. Остроградського**

До 100-річчя

Національної академії наук України

ВИДАТНІ ВЧЕНІ УКРАЇНИ ТА ВІДОМІ НАУКОВЦІ ПОЛТАВЩИНИ

Методичні рекомендації

для закладів загальної середньої освіти Полтавської області

Електронне видання

**Полтава
2018**

Видатні вчені України та відомі науковці Полтавщини. Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти Полтавської області / упор. В. В. Зелюк, С. Ф. Клепко, І. О. Кіптілій. Електронне видання. – Полтава : ПОППО, 2018. – 90 с. – Доступ : roipro.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-roipro.

Автори: В. І. Бур'ян, О. П. Коваленко, Т. О. Кравченко, Т. Є. Куренкова, О. В. Кучеренко, І. О. Міщенко, В. М. Помогайбо, Н. Г. Серединська, О. В. Сич, Л. Л. Халецька, В. Г. Чемшит, Л. М. Шкоденко, С. П. Шостя, Є. О. Яловець.

Літературний редактор О. В. Стоцька

У електронному виданні подано методичні рекомендації для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Полтавської області для використання у навчальному процесі та позакласній роботі з метою вивчення внеску в розвиток світової та української науки видатних вчених України та відомих науковців Полтавщини. Рекомендації підготовлено у рамках заходів Полтавської обласної державної адміністрації з відзначення 100-річчя Національної академії наук України в Полтавській області і містять вказівки з включення у зміст освіти інформації про видатних учених України і Полтавщини та біографічні довідки про тих науковців, зі здобутками яких бажано ознайомити учнів під час навчального процесу.

ПОППО, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИДАТНИХ УЧЕНИХ УКРАЇНИ ТА ВІДОМИХ НАУКОВЦІВ ПОЛТАВЩИНИ	7
УЧИТЕЛЯМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	7
УЧИТЕЛЯМ ІСТОРІЇ	9
УЧИТЕЛЯМ МАТЕМАТИКИ	11
УЧИТЕЛЯМ БІОЛОГІЇ	12
УЧИТЕЛЯМ ГЕОГРАФІЇ	15
УЧИТЕЛЯМ ФІЗИКИ	22
УЧИТЕЛЯМ ІНФОРМАТИКИ	23
УЧИТЕЛЯМ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ» (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ)	26
УЧИТЕЛЯМ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я	29
II. ВИДАТНІ ВЧЕНІ УКРАЇНИ	31
ІСТОРИКИ	31
Максимович Михайло Олександрович (1804 – 1873)	31
Костомаров Микола Іванович (1817–1885)	32
Антонович Володимир Боніфатійович (1834–1908)	32
Багалій Дмитро Іванович (1857–1932)	33
Яворницький Дмитро Іванович (1855–1840)	33
Грушевський Михайло Сергійович (1866—1934)	34
Крип'якевич Іван Петрович (1886–1967)	35
Грабовецький Володимир Васильович (нар. 1928)	35
Толочко Петро Петрович (нар. 1938)	36
Смолій Валерій Андрійович (нар. 1950)	37
МАТЕМАТИКИ	38
Вороний Георгій Феодосійович (1868-1908)	38
Глушков Віктор Михайлович (1932–1982)	38
Зарицький Мирон Онуфрійович (1889–1961)	38
Кравчук Михайло Пилипович (1892-1942)	38
Левицький Володимир Йосипович (1872–1956)	39
Остроградський Михайло Васильович (1801–1862)	39
БІОЛОГИ	39
Амосов Микола Михайлович (6.12.1913, с. Ольхово Вологодської обл., Росія – 12.12.2002, м. Київ, Україна)	39
Смоляр (Байрак) Олена Миколаївна (07. 08. 1957 – 04. 02. 2018)	40
ГЕОГРАФИ	40
Паламарчук Максим Мартинович (1916–2000)	40
Рудницький Степан Львович (1877–1937)	42
ФІЗИКИ	43
Харченко Микола Федорович (народився 21 жовтня 1939 року)	43
Залюбовський Ілля Іванович (15.06.1929 – 21.02.2013)	44
Іваненко Дмитро Дмитрович (16 (29) липня 1904, Полтава — 30 грудня 1994)	47
Стещенко Микола Володимирович (28.11.1927–18.03.2018)	49
Челомей Володимир Миколайович (17 (30) червня 1914, Седльце — 8 грудня 1984, Москва)	51
ІНФОРМАТИКИ	55
Анісімов Володимир Владиславович (народився 7.03.1947 в Києві)	55

Глушков Віктор Михайлович (24 серпня 1923, Ростов-на-Дону, РРФСР, СРСР— 30 січня 1982, Москва, РРФСР, СРСР).....	55
Кривонос Юрій Георгійович (12 квітня 1939, Дебальцеве —12 лютого 2017, Київ).....	55
Летичевський Олександр Адольфович (нар. 3 травня 1935, Київ)	56
Ющенко Катерина Логвинівна (8 грудня 1919, Чигирин — 15 серпня 2001)	56
ФАХІВЦІ В ГАЛУЗІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	56
Савенко Ігор Васильович (27.06.1973, м. Переяслав-Хмельницький Київської області)	56
Кузьменко Павло Іванович (10.11.1971, м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.)	57
Тхоржевський Дмитро Олександрович (18.06.1930–10.01.2002 р.).....	58
Сидоренко Віктор Костянтинівич (27.02.1951–18.11.2013)	58
Коберник Олександр Миколайович (1.01.1953 р.).....	60
Терещук Андрій Іванович (08.01.1973 р, м. Умань)	61
Кільдеров Дмитро Едуардович.....	63
Прасолов Євген Якович (народився 10 квітня 1943 р.).....	63
ФАХІВЦІ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	64
Круцевич Тетяна Юріївна (17.09.1946, м. Київ)	64
Єрмолова Валентина Михайлівна.....	65
ІІІ. ВІДОМІ НАУКОВЦІ ПОЛТАВЩИНИ	66
МОВОЗНАВЦІ	66
Городенська Катерина Григорівна (17.11.1948 р.)	66
Житецький Павло Гнатович (4.01.1837 р.)	66
Жовтобрюх Михайло Андрійович (17.04.1905)	67
Потебня Олександр Опанасович (22.09.1835 р.)	67
Степаненко Микола Іванович (14.10.1958 р.)	67
Баландіна Надія Францівна (16.07.1952, с. Широка Гребля Козятинського району Вінницької області) – мовознавець.....	68
ІСТОРИКИ	68
Бабенко Людмила Леонідівна (24.12.1957, с. Рівне Новоукраїнського р-ну Кіровоградської обл.).....	68
Волошин Юрій Володимирович (17.09. 1963, с. Крючки Балаклійського р-ну Харківської обл.)	68
Год Борис Васильович (18.08.1960, м. Бобровиця Чернігівської обл.)	69
Киридон Алла Миколаївна (07.12.1960, м. Біла Церква).....	69
Киридон Петро Васильович (1961, Чернігівщина)	69
МАТЕМАТИКИ	70
Митропольський Юрій Олексійович (03.01.1917–14.06.2008).....	70
БІОЛОГИ	71
Голубинський Іван Миколайович (03.03.1909, м. Борзна Чернігівської обл. – 8.10.2008, м. Полтава)...	71
Квасницький Олексій Володимирович (24.02.1900, с. Лиса Гора Миколаївської обл. – 24.11.1989, м. Полтава)	71
Чекалін Микола Михайлович (30.01.1929, Алтайський край, Росія – 5.01.2011, м. Полтава, Україна)...	72
ГЕОГРАФИ	72
Воблій Костянтин Григорович (1876–1947 рр.)	72
Руденко Леонід Григорович (1941 р. н.)	74
ХІМІКИ	75
Безуглий Василь Данилович (07.04.1922, с. Заруддя Кременчуцького р-ну Полтавської обл. — 25.07.2001, Харків).....	75
Бережний Анатолій Семенович (19.09 (02.10) 1910, с. Остап'є Хорольського повіту (нині Великобагачанського р-ну) Полтавської губернії — 15.12. 1996, м. Харків)	75

Ковтун Григорій Олександрович (16.08.1948, с. Сазонівка Оржицького р-ну Полтавської обл. – 01. 06. 2008, Київ)	75
Логінова Лідія Павлівна (07.01.1950, с. Пирого Глобинського р-ну Полтавської області).....	76
Шилов Валерій Васильович (10.08.1941, м. Полтава).....	76
Штомпель Володимир Іванович (26.05.1952, с. Біляки Семенівського району Полтавської області).....	76
МИТЦІ	77
Гнатюк Лариса Анастасіївна (1961, Івано-Франківщина)	77
ВЕРХОВИНЕЦЬ (КОСТІВ) ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ (1880, ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА – 1938, КИЇВ).....	77
Левченко Григорій Семенович (1933, Пирятинськ. р-н, Полтавська обл.)	78
Отич Олена Миколаївна (10.07.1964 р., м. Мончегорськ, Росія).....	79
Сулаєва Наталія Вікторівна.....	80
Цалай-Якименко Олександра Сергіївна (1932, Полтавщина).....	80
ІНФОРМАТИКИ	81
Сергієнко Іван Васильович (нар. 13 серпня 1936 року у селі Білоцерківці Пирятинського району Полтавської області).....	81
ФАХІВЦІ В ГАЛУЗІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	81
Титаренко Валентина Петрівна (уродж. Сорока; 26.11.1948, с. Великі Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл.).....	81
Цина Андрій Юрійович (30.05.1959, м. Мелітополь Запорізької обл.)	82
Кулик Євген Володимирович (1956, м. Самбор Львівської області).....	82
Гриценко Лариса Олександрівна (29.05.2060, с.Н-Кочубеївка, Чутівського р-ну Полтавської обл.)	84
РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	85
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	89

ВСТУП

У травні 2017 року Президент України Петро Порошенко підписав Указ «Про відзначення 100-річчя Національної академії наук України» у 2018 році. Документом затверджено низку заходів із підготовки та відзначення на загальнодержавному рівні 100-річчя вищої державної наукової організації країни. Такі заходи покликані підкреслити важливість провадження наукової діяльності для держави і суспільства, подальшого розвитку вітчизняної економіки на інноваційних засадах, а також засвідчують повагу до самовідданої праці багатьох поколінь українських учених.

На виконання Указу Президента України «Про відзначення 100-річчя Національної академії наук України» у 2018 році Полтавською обласною державною адміністрацією було розроблено заходи з відзначення у Полтавській області 100-річного ювілею НАН України. В одному із пунктів заходів Полтавському обласному інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського було доручено підготувати методичні рекомендації «Видатні вчені України» та «Відомі науковці Полтавщини» для загальноосвітніх навчальних закладів Полтавської області.

Науковці та методичні працівники ПОППО підготували ці методичні рекомендації для педагогічної громадськості Полтавської області з метою використання у навчальному процесі та позакласній роботі інформації про діяльність видатних учених України та відомих науковців Полтавщини.

У електронному виданні подано методичні рекомендації з включення у зміст освіти інформації про видатних учених України і Полтавщини та біографічні довідки про тих науковців, зі здобутками яких бажано ознайомити учнів під час навчального процесу відповідно до програм та навчальних планів закладів загальної середньої освіти Полтавської області та у перебігу вивчення їхнього внеску в розвиток світової та української науки.

Упорядники В. В. Зелюк, С. Ф. Клепко, І. О. Кіптілій

І. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ з ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИДАТНИХ УЧЕНИХ УКРАЇНИ ТА ВІДОМИХ НАУКОВЦІВ ПОЛТАВЩИНИ

УЧИТЕЛЯМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

При проведенні уроків української мови учителю необхідно спиратися на науково-методичне підґрунтя викладання цього предмета, яке створювалося науковцями і практиками впродовж багатьох років, зокрема чимало наукових напрацювань у царині філології належить нашим землякам. Про них і їх відкриття варто згадувати під час навчально-виховного процесу (теми досліджень науковців виділено курсивом).

Серед відомих представників наукової філологічної когорти України – уродженці м. Кременчука, Хорольського, Гадяцького, Оржицького районів Полтавщини.

1. Городенська Катеріна Григорівна — український мовознавець, фахівець із граматики, доктор філологічних наук, професор (народилася 17 листопада 1948 року в с. Мелюшки Хорольського району).

Досліджує *словотвір та граматику* сучасної української літературної мови. Автор праць із словотвору, морфології та синтаксису української мови, культури української мови, посібників із граматики для середньої та вищої школи.

2. Житецький Павло Гнатович — талановитий філолог, основоположник українського мовознавства, педагог, громадський діяч (народився 4 січня 1837 року в Кременчуці в родині священика).

Житецький — один з основоположників наукового дослідження української мови. Багато років збирав матеріали для історичного словника української мови, брав активну участь у створенні українського правопису. Мовознавчі дослідження та громадська активність ученого сприяли утвердженню української мови як мови літератури та науки. У низці його праць започатковано новий напрям українського мовознавства – *історію української літературної мови*. Окремі положення праць П. Житецького й понині не втратили свого значення. Помер П. Г. Житецький 18 березня 1911 року у Києві.

3. Жовтобрюх Михайло Андрійович — український мовознавець, доктор філологічних наук, професор (народився 17 квітня 1905 року, село Ручки Гадяцького району).

Найґрунтовніші наукові дослідження М. Жовтобрюха присвячені проблемам *сучасної української літературної мови, історії української мови,*

історії українського мовознавства, культури усної і писемної мови, соціолінгвістики, порівняльної граматики слов'янських мов.

Опублікував монографії «Українська граMATика», «Східнослов'янські мови», «Нарис історії українського радянського мовознавства» тощо. Співавтор і відповідальний редактор праць «Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика», «Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія»

4. Потебня Олександр Опанасович — мовознавець, фольклорист, літературознавець, етнограф, педагог, громадський діяч (народився 22 вересня 1835 року на історичній Полтавщині у дворянській родині: хутір Манів, поблизу села Гаврилівки Роменського повіту Полтавської губернії).

Потебня – основоположник психологічного напрямку у слов'янському мовознавстві та *автор праць із загального мовознавства, фонетики, граматики, семантики, досліджень походження мови, взаємозв'язку мови і мислення.*

5. Степаненко Микола Іванович — учений-мовознавець, літературознавець, публіцист, педагог (народився 14 жовтня 1958 року в с. Великоселецьке Оржицького району)

Коло наукових зацікавлень широке. Досліджує *проблеми граматики, історії та стилістики української мови.*

Опублікував красназавчі книги «Літературні музеї Полтавщини» та «Літературно-мистецька Полтавщина», «Літературні, літературно-мистецькі премії в Україні». Миколі Степаненкові належать науково-популярні видання «Українське рідне слово», «Рідне українське слово» — вибрані статті, виступи, роздуми про походження української мови й основні етапи її становлення, про періодизацію літературно-писемної мови, про сучасну мовну ситуацію та мовну політику в Україні, про становище української мови в діаспорі, про мовну практику видатних письменників, про роль рідної мови в освіті, утвердження української мови в конфесійній сфері.

Значне місце в дослідженні, утвердженні української мови та літератури серед науковців України посідають: Возняк М. С., Бажан М. П., Білецький О. І., Жулинський М. Г., Калинович М. Я., Новиченко Л. М. Про них варто згадувати на уроках словесності, розкриваючи ту чи іншу тему уроку. Особливо це стосується викладання для учнів старших класів. Зокрема, радимо використати мовознавчі праці низки науковців (тематику їх досліджень подаємо нижче курсивом).

1. Білодід Іван Костянтинович— український мовознавець, педагог.

Автор понад 400 наукових праць. Головну увагу зосередив *на проблемах історії української мови і лінгвостилістики, загальних мовознавчих питаннях, методології та історії мовознавства.*

Усвідомлюючи, що поглиблене вивчення історії української літературної мови має спиратися на нові досягнення лінгвостилістики, створив низку наукових праць, де *проаналізував мову творів класиків української літератури Т. Шевченка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, І. Франка, П.*

Тичини, О. Гончара, О. Довженка, М. Стельмаха, А. Малишка, Ю. Яновського та ін.

2. Булаховський Леонід Арсенійович – видатний український мовознавець, академік АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР. Директор Інституту мовознавства АН УРСР. Голова Українського комітету славістів.

Автор понад 400 наукових публікацій, зокрема понад 30 книг, брошур, підручників, посібників для середньої та вищої школи. Дослідження стосуються широкого кола проблем **теоретичного мовознавства, славістики, україністики, русистики: походження й розвитку літературних мов, походження української мови**, порівняльно-історичної акцентології та лексикології слов'янських мов, семасіології, фонетики, морфології, синтаксису, стилістики й історії мовознавства.

3. Мельничук Олександр Савич – видатний український мовознавець. Академік НАН України, Член-кореспондент АН СРСР. **Фахівець із славістики, загального та порівняльно-історичного мовознавства.** Вичерпно дослідив **історичний синтаксис слов'янських мов.** Глибоко проникнувши в етимологію лексики різних мов, створив київську етимологічну школу. Автор понад 200 наукових праць.

4. Русанівський Віталій Макарович — український мовознавець, академік НАН України. Розробляє проблеми сучасної української літературної мови, її історії, історичної граматики, взаємозв'язків української та ін. слов'ян, мов. Автор праць: «Структура українського дієслова», «Дієслово — рух, дія, образ». Один з авторів праць «Сучасна українська літературна мова. Морфологія», «Філософські питання мовознавства», «Науково-технічний прогрес і мова». Член редколегії «Словника української мови» в 11-ти томах. Розробляв проблематику **лексикографування термінології різних наук**, зокрема сусп.-політичної. Значне місце у його працях займають питання методології лінгвістичних досліджень.

УЧИТЕЛЯМ ІСТОРІЇ

Шкільний курс «Історія України» має значні можливості щодо вивчення життя й діяльності видатних учених України, Полтавщини, їх найважливіших досягнень у галузі наук. Окреме місце займають учені-історики, адже на основі їх досліджень і формується історична наука.

Уперше учні знайомляться з тими, хто такі історики, як вони дізнаються про минуле, у 5 класі під час вивчення теми 5 «Дослідники історії» курсу «Вступ до історії». Учителеві необхідно звернути увагу учнів на історичні праці про Україну та їх авторів: руські літописи, «Повість минулих літ» літописця Нестора, козацькі літописи, Літопис Самійла Величка, історичні праці XIX – початку XX століття, «Історію України-Руси» М. С. Грушевського.

Висвітлюючи діяльність видатних учених-істориків, варто зазначати, що вперше систематичні дослідження в Україні розпочалися у XVII –XVIII ст. зі

створенням і розвитком Києво-Могилянської академії та Львівського університету, де розвивалися переважно гуманітарні науки.

Значного розвитку історична наука в Україні набула у XIX столітті, коли були засновані Харківський, Київський, Одеський університети, які стали науковими центрами України і до викладання у яких залучалися іноземні науковці, що дало змогу створити в цих закладах власні наукові школи високого рівня. Визначальним у розвитку української науки стало створення у 1918 році Української академії наук (згодом ВУАН, АН УРСР, НАН України) і подальше заснування низки наукових установ у її складі.

Учителю слід звернути увагу учнів, що оформлення наукового пізнання та науки в сучасному розумінні виникає у період нової історії, хронологічно в другій половині XIX століття, тому варто наголосити на здобутках діячів другої половини XIX – початку XXI ст. Хоча можна зробити історичний екскурс, зазначивши, що першими вченими вважаються давньоруські філософи, географи, природознавці. Наступним етапом становлення науки стало середньовіччя. В Україні, наприклад, відомий перший доктор медицини Котермак Юрій Михайлович (1450–1494), котрий народився у м. Дрогобичі на Галичині.

Рекомендуємо пояснити учням значення здобутків у галузі фундаментальних та гуманітарних наук, запропонувати альтернативні критерії класифікації наук. Залежно від сфери наукової діяльності варто вказувати істориків, археологів, антропологів, демографів, картографів, мовознавців, літературознавців, педагогів, юристів, правників, культурологів, фольклористів, медиків, нейробіологів, нейрофізіологів, біохіміків, хіміків, фізиків, флористів, винахідників, вірусологів, комахознавців, фтизіатрів, генетиків, електротехніків, селекціонерів, помологів, оптиків, ботаніків, епідеміологів, фахівців з епізоотії, геологів, мінералогів та ін.

Пріоритетом є висвітлення життєвого і професійного шляху визнаних світовою науковою спільнотою вчених, котрі мають наукові доробки, що використовуються на практиці, створили наукові школи.

Головним у висвітленні діяльності видатного вченого є пояснення особливостей того історичного періоду, за якого жила і працювала особа. Варто пояснити, що багато українських учених, котрі народилися в Україні, все своє подальше життя перебували на території інших держав, однак вони є українцями й гордістю нашої держави.

Головним посилом є те, що Полтавщина – край, який є осередком наукових досліджень у різних сферах. Учителям варто зосереджувати увагу учнів на діяльності видатних учених-земляків: конструкторів ракетно-космічної техніки Юрія Кондратюка (Олександра Шаргея), Володимира Челомея, Юрія Побєдоносцева, конструктора важких танків Миколи Духова, космонавта Георгія Берегового, математика Михайла Остроградського, відомих учених-винахідників Гліба Котельникова, Миколи Пильчикова, Івана Францевича, Семена Брауде. Не слід забувати, що на Полтавщині працювали природодослідники Василь Докучаєв, Володимир Вернадський, Микола

Вавилов, видатні вчені-педагоги Антон Макаренко, Григорій Ващенко, Василь Сухомлинський.

Посилена увага повинна бути прикута до сучасного етапу становлення науки в Україні та на Полтавщині.

Підготувала І. О. Міщенко

УЧИТЕЛЯМ МАТЕМАТИКИ

Виховання в школярів почуття патріотизму слід здійснювати на уроках математики, віддаючи перевагу окремим аспектам цієї роботи відповідно до вікових особливостей учнів.

Зокрема, у 5–6 класах доцільно надавати пріоритет вихованню в учнів любові до України, її природи, рідного дому, школи, рідної мови шляхом складання самими учнями (або за допомогою вчителя) і розв’язування задач, у яких мова йде про рідний край та видатних науковців у галузі математики. Це задачі, що містять історичні дані, відомості про тваринний та рослинний світ регіону, у якому проживають школярі тощо.

У 7–9 класах можливо розширити знання учнів про культуру українського народу за допомогою різних українських орнаментів (вишиванок) в процесі вивчення геометричних перетворень. Бажано звернути увагу учнів на те, що багато орнаментів лише на перший погляд видаються симетричними або утвореними шляхом паралельного перенесення. Насправді ж створення орнаментів людиною є процесом творчим, не завжди підпорядкованим математичним законам (на відміну від машинного орнаментування).

У процесі навчання слід привертати увагу учнів до діяльності українських математиків, їх внеску в розвиток математичної науки, зокрема Вороного Георгія Феодосійовича, Митропольського Юрія Олексійовича. Суттєву допомогу вчителю нададуть матеріали, вміщені в українських шкільних підручниках із математики.

Широкі можливості щодо виховання почуття патріотизму створюються при проведенні тематичних позакласних заходів, присвячених українським математикам: математичних вечорів, вікторин, конференцій, диспутів, дискусій чи змагань тощо. На таких заходах можна розповісти учням про життя, діяльність та здобутки видатних українців, запропонувати розв’язати декілька задач, складених ними.

У 10–11 класах серед основних виховних завдань є прищеплення любові до Батьківщини, відданості своєму народу, гордості за його культурні надбання, вболівання за його долю. Важливо продовжити ознайомлення учнів з іменами та біографіями видатних українських математиків. Наприклад, розповісти учням про творця одного з важливих методів інтегрування Михайла Васильовича Остроградського (народився і похований на Полтавщині).

Учні основної та старшої школи варто також залучати до проектної діяльності, пов’язаної з вивченням діяльності відомих українських математиків. Наприклад, учням можна запропонувати такі теми для розроблення проектів:

«Премії НАН України імені видатних українських учених», «Пам'ятники українським математикам», «Збірник українських історичних задач» тощо.

Підготував Є. О. Яловець

УЧИТЕЛЯМ БІОЛОГІЇ

Гришко Микола Миколайович (1901–1964). Народився в Полтаві. Закінчив Полтавський та Київський сільськогосподарські інститути. Був директором Інституту ботаніки АН України. Засновник і перший директор Центрального республіканського ботанічного саду АН України. Працював у Глухівському та Київському сільськогосподарських інститутах, Київському університеті. Основні праці – у галузі генетики, селекції, акліматизації рослин. Автор першого підручника «Курс загальної генетики» українською мовою. Академік АН України.

Про селекцію та акліматизацію рослин можна згадати на уроках у 6 класі в темі «Покритонасінні (квіткові) клас Однодольні» та «Покритонасінні (квіткові) клас Дводольні». Називаються представники класів із місцевих рослин, опрацьовуються поняття «селекція» та «акліматизація». Також можна назвати районовані сорти рослин селища, району, області. Розширити знання про сільськогосподарські рослини необхідно під час вивчення теми «Значення рослин для людини. Сільськогосподарські рослини».

У 7 класі вчителів варто організувати поглиблення знань учнів про виведення нових порід свійських тварин, згадавши селекцію рослин, та під час вивчення теми «Різноманітність птахів. Роль птахів у екосистемах, їхнє значення для людини». Для зацікавлення учнів слід розповісти їм про породи голубів, звідки походять свійські птахи, коли і де було одомашнено і які породи свійських птахів вирощують у тому чи іншому селищі, районі, області; згадавши праці Гришка М. М., продовжити розвивати цю тему при вивченні класу Ссавці.

Програма з біології для 9 класу починається з теми «Предмет біології. Основні галузі біології та її місце серед інших наук. Учені-біологи України», під час вивчення якої діти можуть приготувати короткі повідомлення про вчених-біологів України, особливу увагу звернувши на полтавських академіків, членів Академії наук та їх внесок у розвиток галузей біології. (Виховна мета – виховувати у дітей почуття гордості за своїх земляків. Профорієнтаційне виховання).

Під час вивчення теми «Збереження та реалізація спадкової інформації» учителю варто привернути увагу дітей до праць Гришка М. М. в галузі генетики, а опрацьовуючи тему «Закономірності успадкування ознак», можна ознайомити учнів із його методами генетичних досліджень.

До внеску у науку Гришка М. М. можна звернутися на уроках із тем: «Введення в культуру рослин. Одомашнення тварин», «Поняття про селекцію.

Методи селекції рослин», «Біотехнологія», «Генетично модифіковані організми».

Згідно з програмою, у 10 класі вивчається тема «Спадковість і мінливість»: розкриваються основні поняття генетики, закономірності спадковості, типи схрещування, гідрологічний аналіз, гени, сучасні генетичні методи дослідження спадковості тощо. При опрацюванні матеріалу теми доцільно разом з учнями розкрити суть та значення досягнень академіка М. М.Гришка в галузі генетики.

Зеров Дмитро Костянтинович (1895–1971). Народився в м. Зінькові Полтавської області. Закінчив Київський університет. Академік АН України, працював в Інституті ботаніки АН України, який очолював близько 20 років. Основні наукові праці – із систематики, флористики та філогенії спорових рослин; займався ботанічною географією, палеоботанікою, історією рослинності. Понад 20 років очолював Українське ботанічне товариство.

Знайти учнів із досягненнями академіка Зерова Д. К. доцільно вивчаючи у 6 класі тему «Різноманітність рослин». На уроці учні знайомляться із будовою, походженням, значенням водоростей, мохів, папоротей, хвощів, плаунів. Слід звернути увагу на походження цих рослин, елементи ускладнення, процес еволюції. Не можна не згадати і про утворення торфу, кам'яного вугілля, а особливу увагу учнів треба привернути до викопних рослин, і в процесі опрацювання цього матеріалу варто використовувати праці нашого земляка Дмитра Костянтиновича Зерова.

Поглибити розповідь про внесок Д. К. Зерова в біологічну науку можна, вивчаючи тему «Значення рослин для існування життя на Землі». Ітиметься про ботанічну географію, якою займався учений. Використовуючи міжпредметні зв'язки з географією та хімією, учителям біології доцільно застосувати прийом «цікаві хвилинки»: учні дізнаються про виникнення рослин, їх вихід на сушу, про панування певних груп рослин і їх ускладнення, пристосування, поширення планетою.

Роботи академіка Д. К. Зерова можна використати і під час екскурсії в 6 класі з теми «Вивчення рослинних угруповань рідного краю», а також при вивченні теми «Надорганізмові біологічні системи» у 9 класі (екосистеми, біосфера тощо).

Мусійко Олександр Самсонович (1903–1980). Народився в с. Мусіївці (Полтавська обл.). Закінчив Полтавський сільськогосподарський інститут. Працював у Селекційно-генетичному інституті в Одесі, близько 15 років був його директором. Досліджував біологію, селекцію і насінництво зернових культур, брав участь у виведенні 15-ти сортів та гібридів кукурудзи, жита, гречки. Розробив метод додаткового запилення сільськогосподарських рослин, що підвищувало їх урожайність.

Ознайомити учнів із науковими працями академіка О. С. Мусійка потрібно вже в 6 класі при вивченні теми «Покритонасінні. Клас Однодольні». Варто назвати зернові, хлібні культури, гречки, кукурудзи, жита, районовані в

тому чи іншому районі як такі, що вирощуються в селищі та області; розкрити, роль Олександра Самсоновича у виведенні певних сортів цих зернових культур.

Вивчаючи тему «Запилення» і розкриваючи його різні типи, на уроках варто з'ясувати сутність методу додаткового запилення сільськогосподарських рослин, запропонованого академіком О. С. Мусійком для підвищення врожайності зернових.

У 9 класі, згідно з програмою, вивчається тема «Надорганізмові біологічні системи», де ідеться, зокрема, про агроценози. Спираючись на наукові надбання нашого земляка О. С. Мусійка, на уроках варто розкрити, які культури висіває людина (зокрема зернові), та якими є шляхи підвищення врожайності рослин в агроценозах.

Ознайомити учнів із життєвим шляхом полтавських біологів, академіків, членів Академії наук можна і в позаурочній роботі – під час тижня природничих наук (вікторини, лекції, вісники), праці учнів на пришкільній навчально-дослідній ділянці, екскурсій у природу.

За матеріалами <http://osvita.ua/vnz/reports/biolog/23096/>

Підготував В. І. Бур'ян

УЧИТЕЛЯМ ГЕОГРАФІЇ

Відповідно до Концепції Нової української школи у пояснювальній записці до навчальної програми з географії для учнів 6–9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804) розкрито компетентнісний потенціал предмета «Географія». Розкриваючи основні компоненти таких ключових компетентностей, як «Спілкування рідною/державною мовами» та «Соціальна та громадянська компетентності», виділено такі завдання: «усвідомлювати значущість здобутків географічної науки, зокрема пошанування досягнень українських учених», «оцінювання внеску українських та іноземних учених і винахідників у суспільний розвиток». Для досягнення цих завдань рекомендуємо здійснювати відбір змісту навчального матеріалу про видатних вчених України до певних розділів та тем із географії в 6–9 класах.

Популяризація досягнень видатних учених України продовжується також на уроках географії в 10–11 класах, які будуть навчатися, починаючи з 2018–2019 навчального року (учні 10 класу), за новими навчальними програмами на рівні стандарту чи профільному рівні (наказ Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407).

Нижче наведено приклади використання спадщини видатних учених України на уроках географії.

Клас	Розділ	Тема	Видатні вчені
6	Розділ I «Розвиток географічних знань про Землю»	Тема 3. «Сучасні дослідження»	Воблий Костянтин Григорович – академік АН УРСР, доктор політичної економії та статистики, професор.
9	Розділ I «Національна економіка та світове господарство»	Тема 1 «Національна економіка»	Народився 27 травня 1876 року на Полтавщині у с. Царичанка (тепер Дніпропетровська область). Наукові праці присвячено проблемам розвитку і розміщення продуктивних сил України, зокрема цукрової промисловості, комплексному розв'язанню проблеми Дніпра, економічній географії України, створенню нових галузей

			промисловості та комплексному розвитку регіонів. Розробив наукову схему економічного районування України.
6	Розділ I «Розвиток географічних знань про Землю»	Тема 3. «Сучасні дослідження»	Тутковський Павло Аполлонович – академік НАН України, видатний геолог-дослідник, який займався вивченням геологічного минулого Землі, один з основоположників геології та географії України. Наукові праці присвячено мінералогії, петрографії, гідрогеології, палеонтології, регіональній четвертинній геології, геоморфології, ландшафтознавству. Автор еолової теорії походження лесу, засновник мікропалеонтологічних досліджень в Україні.
6	Розділ III «Оболонки Землі»	Тема 1 «Літосфера»	
8	Розділ III «Природні умови і ресурси України»	Тема 1 «Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси», тема 4 «Ґрунти та ґрунтові ресурси»	
6	Розділ I «Розвиток географічних знань про Землю»	Тема 3. «Сучасні дослідження»	Рудницький Степан Львович – академік Всеукраїнської академії наук, доктор географії, професор. Наукові праці в галузі землезнавства, географії України, картографії, географічної термінології. Розробив серію перших настінних карт України. Автор книг «Коротка географія України», «Україна й українці», «Україна, країна і народ», «Основи
8	Вступ (зміст навчального матеріалу: Географічні відомості про територію України в минулому. Дослідження Геродота, Гійома Боплана, Степана Рудницького, сучасні географічні дослідження).		

			землезнання».
6	Розділ III «Оболонки Землі»	Тема 4 «Біосфера та ґрунти»	Вернадський Володимир Іванович – професор, один із засновників Української академії наук, дійсний член та її перший голова-президент (з 1918 року). Автор наукових праць у галузі мінералогії, кристалографії, історії і філософії природознавства, а також геохімії, біогеохімії і радіогеології, засновником яких він є. Розробив учення про біосферу, зокрема ноосферу. Досліджував геохімічні закономірності будови і складу Землі, хімічний склад земної кори і гідросфери, міграцію хімічних елементів у земній корі, розподіл та роль радіоелементів у її еволюції. Розробив теорію про провідну роль живих істот у геохімічних процесах та еволюційну теорію походження мінералів. Його ім'я присвоєно Національній бібліотеці України. В Антарктиді з 1996 року почала діяти українська наукова станція «Академік Вернадський»
7	Розділ III «Полярний материк планети»	Тема 1 «Загальні відомості про Антарктиду»	
11	Розділ II «Загальні закономірності географічної оболонки Землі» (рівень стандарту та профільний рівень)	Тема 6 «Біосфера та системи Землі»	
7	Розділ II «Материки тропічних широт»	Тема 1 «Африка», тема 2 «Південна Америка»	Вавилов Микола Іванович – учений-генетик, ботанік, академік АН УРСР, найбільше відомий завдяки працям з
	Розділ IV	Тема 1 «Північна	

	«Материк Північної півкулі»	Америка», тема 2 «Євразія»	ідентифікації центрів походження культурних рослин. М. І. Вавилов здійснив подорожі у Північну, Центральну та Південну Америку. А всього провів дослідження в 35 країнах світу. Крім названих регіонів, це країни Північної Євразії, Середземномор'я, Середньої Азії, Кавказу, Африки, а також Західний Китай, Корея, Японія. Вавилов зібрав всесвітньовідому колекцію насіння культурних рослин із 65 країн світу. Про свої подорожі написав книгу «П'ять континентів». Присвятив своє життя вивченню й удосконаленню сортів пшениці, зернових та інших хлібних культур.
8	Розділ I «Географічна карта та робота з нею»	Тема 1 «Географічна карта»	Руденко Леонід Григорович – доктор географічних наук, професор, академік НАН України. Народився 24 серпня 1941 року в селі Засулля Лубенського району Полтавської області. Наукові дослідження стосуються територіальної організації суспільства та виробництва, взаємодії суспільства і природи, картографії. Академік Л. Г. Руденко є ініціатором та керівником проекту зі
11	Розділ I «Топографія та картографія» (рівень стандарту), «Топографія з основами геодезії та картографії». «Географічні інформаційні системи (ГІС) та дистанційне	Тема 2 «Картографія»	

	зондування Землі (ДЗЗ) (профільний рівень)»		створення Національного атласу України.
8	Розділ III «Природні умови і ресурси України»	Тема 4 «Ґрунти та ґрунтові ресурси», тема 5 «Рослинність», тема 7 «Ландшафти України», тема 8 «Природокористування».	Висоцький Георгій Миколайович – український геоботанік, грунтознавець, лісовод і географ, доктор агрономії, професор, академік АН УРСР. Основні праці присвячені впливу гідрокліматичних і ґрунтових умов на лісову рослинність, а також впливу лісу на навколишнє середовище, підбору лісових порід для степового лісорозведення, типології лісонасаджень. Вивчав проблеми водного балансу ґрунту залежно від умов рельєфу та рослинного покриву, встановив критерії сухості та вологості клімату, причини безлісся степів. Дослідив і обґрунтував переваги дерево-чагарникового типу степових лісонасаджень та можливість їх самовідновлення, висунув положення про лісосмуги як найбільш раціональну форму степових лісонасаджень.
8	Розділ III «Природні умови і ресурси України»	Тема 1 «Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси», тема 7 «Ландшафти	Шнюков Євген Федорович – доктор геологічних наук, академік НАН України. Наукові праці стосуються

		України»	вивчення осадових залізних і марганцевих руд України, морської геології. Один із перших в Україні розгорнув геологічні дослідження Світового океану, дослідив геологічну будову Азовського і північно-західної частини Чорного морів.
8	Розділ III «Природні умови і ресурси України»	Тема 4 «Клімат і кліматичні ресурси	Срезневський Борис Ізмаїлович, академік НАН України. Наукові дослідження присвячено синоптичній і сільськогосподарській метеорології. Один з організаторів метеорологічної служби України.
11	Розділ II «Загальні закономірності географічної оболонки Землі» (рівень стандарту та профільний рівень)	Тема 4 «Атмосфера та системи Землі»	
9	Розділ I «Національна економіка та світове господарство»	Тема 1 «Національна економіка»	Паламарчук Максим Мартинович – доктор економічних наук, професор, академік НАН України. Досліджував виробничо-територіальні комплекси і продуктивні сили України. Керував розробкою Схеми розвитку і розміщення продуктивних сил УРСР та Атласу природних умов і природних ресурсів УРСР.
9	Розділ I «Національна економіка та світове господарство»	Тема 2 «Світове господарство»	Білорус Олег Григорович – доктор економічних наук, професор, академік НАН України. Наукові праці стосуються світової

	Розділ V «Глобальні проблеми людства»		економіки, менеджменту, політології. Висвітлив проблеми сучасної глобалізації в контексті сталого розвитку.
11	Розділ III «Загальні суспільно-географічні закономірності світу» (рівень стандарту та профільний рівень)	Тема 3 «Глобальна економіка»	
9	Розділ I «Національна економіка та світове господарство»	Тема 1 «Національна економіка»	Пахомов Юрій Миколайович – доктор економічних наук, професор, академік НАН України. Наукові праці присвячено вивченню виробничих відносин народного господарства, аграрних відносин, соціальних аспектів економічного розвитку.
0	Розділ VI. «Україна в міжнародному просторі» (рівень стандарту)	Тема 2 «Україна в системі глобальних економічних відносин»	

При організації позакласної форми проведення навчання географії також рекомендуємо використовувати матеріали про внесок українських учених у розвиток географії.

Із метою підбору інформації про видатних вітчизняних учених радимо використовувати такі джерела:

1. Сайт «Національна академія наук України» <http://www.nas.gov.ua>;
2. Шевчук С. М. Суспільна географія в Україні (теорія та практика досліджень) : монографія / С. М. Шевчук. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2017. – 481 с., іл., табл.;
3. Шевчук С. М. Наукова школа Українського науково-дослідного інституту географії та картографії / С. М. Шевчук. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – 270 с.

Ці рекомендації сприяють реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641).

Підготувала Л. А. Шкоденко

УЧИТЕЛЯМ ФІЗИКИ

Фізика є фундаментальною наукою, яка вивчає загальні закономірності перебігу природних явищ, закладає основи світорозуміння на різних рівнях пізнання природи й надає загальне обґрунтування природничо-наукової картини світу.

Процес навчання фізики в школі спрямовується на розвиток особистості учня, становлення його наукового світогляду й відповідного стилю мислення, формування предметної, науково-природничої (як галузевої) та ключових компетентностей.

Одним із дієвих способів формування ціннісного ставлення учнів до фізичного знання є розкриття здобутків вітчизняної фізичної науки та висвітлення внеску українських учених у розвиток природничих наук, оскільки конкретні приклади досягнень українських учених, особливо світового рівня, мають вирішальне значення в національному вихованні учнів, формуванні в них почуття гордості за свою Батьківщину й український народ.

Ознайомлення з творчими біографіями видатних вітчизняних фізиків і винахідників сприяє формуванню в учнів почуття національної гідності, громадянської національно-патріотичної активності, поваги до української культури і науки, а також морально-етичному вихованню учнів.

У процесі навчання слід звертати увагу дітей на особистості видатних українських фізиків України та Полтавської області, їх внесок у розвиток фізичної освіти. Широкі можливості щодо виховання почуття патріотизму створюються під час проведення тематичних позакласних заходів. На таких заходах можна розповісти учням про життя, діяльність та здобутки видатних учених України та Полтавщини.

У навчальній програмі для 7–9 класів виділено тему для ознайомлення учнів із досягненнями видатних українських фізиків.

У програмі для 7 класу заплановано навчальний проект із теми «Видатні фізики України та вашого краю», відтак учителю слід запропонувати учням самостійно знайти відомості про фізиків Полтавської області та їх внесок у розвиток фізичної науки. Цей урок можна провести у формі семінару, заслухавши доповіді учнів про того чи іншого вченого.

Підготував О. О. Кучеренко

УЧИТЕЛЯМ ІНФОРМАТИКИ

Вступ

Для реалізації виховного потенціалу біографічної інформації з метою формування різнобічних якостей особистості учнів рекомендується здійснювати ознайомлення школярів із біографіями видатних учених. Основним результатом виховання школярів на біографічному матеріалі з інформатики є спонукання їх до самовиховання. Роботу учнів з біографічною інформацією про видатних учених рекомендується будувати не на традиційному інформуванні про життєдіяльність учених, а таким чином, щоб ознайомлення з біографією впливало на раціональну, емоційну і поведінково-діяльнісну сферу учня та мало особистісно орієнтований характер.

Нижче подано короткі біографічні дані про видатних учених, які були/є членами Національної академії наук України та вказано розділи предмета «Інформатика», що вивчаються в закладах загальної середньої освіти України, де рекомендується згадати про учених.

Амосов Микола Михайлович (06.12.1913–12.12.2002). У 1955–1970 — завідувач кафедри грудної хірургії Інституту вдосконалення лікарів (Київ), у 1960–1988 також завідувач відділу, з 1988 — радник при дирекції Інституту кібернетики НАН України. Президією НАН України засновано премію імені М. М. Амосова за видатні праці в галузі біокібернетики, проблем штучного інтелекту та нових інформаційних технологій.

Розділ предмета «Інформатика»: «Інформаційні технології в суспільстві».

Анісімов Анатолій Васильович (нар. 15.06.1948 у м. Південно-Сахалінську (Росія). Доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри математичної лінгвістики (з 1980), математичної інформатики (з 1985), декан факультету кібернетики (з 2004) Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка.

Досліджував штучний інтелект, теорію програмування, нейронні системи та мережі, комп'ютерну лінгвістику, проблеми захисту і кодування інформації.

Має наукові дослідження і розробки в галузі інформаційних технологій: дискретних процесів обробки інформації, програмування та штучного інтелекту. Розвинув теорію скінченних дискретних перетворювачів Глушкова, побудував теорію рекурсивних перетворювачів інформації.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Інформаційні технології в суспільстві», «Алгоритми та програми».

Глушков Віктор Михайлович (24 серпня 1923, Ростов-на-Дону, РРФСР, – 30 січня 1982, Москва). У 1957–1962 – директор Обчислювального центру АН УРСР, з 1962 – Інституту кібернетики АН УРСР. Президією НАН України

засновано премію імені В. М. Глушкова. Його ім'я присвоєно Інституту кібернетики НАН України.

Автор фундаментальних праць у галузі кібернетики, математики і обчислювальної техніки, ініціатор і організатор реалізації науково-дослідних програм створення проблемно-орієнтованих програмно-технічних комплексів для інформатизації, комп'ютеризації і автоматизації господарської і оборонної діяльності країни.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Інформаційні процеси та системи».

Кривонос Юрій Георгійович (12 квітня 1939, Дебальцеве — 12 лютого 2017, Київ) — академік НАН України, доктор фізико-математичних наук. Заступник директора з наукової роботи Інституту Кібернетики імені В. М. Глушкова (1996–2017). Під його керівництвом розроблено методи проектування та технологічний інструментарій створення розподілених інформаційних технологій для комплексної автоматизації діяльності територіально-розподілених об'єктів.

Розділ шкільного предмету «Інформатика»: «Інформаційні процеси та системи».

Лебедев Сергій Олексійович (02.11.1902–03.07.1974). У 1946–1951 – директор Інституту електротехніки АН УРСР в Києві.

Президією НАН України засновано премію імені С. О. Лебедева. Мав наукові праці в галузі електроенергетики, автоматики та обчислювальної техніки. Розробив принципи побудови електронних обчислювальних машин із програмою, що зберігається в пам'яті, і на цій основі створив першу вітчизняну цифрову обчислювальну машину «МЭСМ» (1950), серію «БЭСМ» та інші зразки електронної обчислювальної техніки.

Розділ шкільного предмету «Інформатика»: «Інформаційні процеси та системи».

Летичевський Олександр Адольфович (нар. 3 травня 1935, Київ) – український кібернетик, завідувач відділу теорії цифрових автоматів Інституту кібернетики НАН України, академік Національної академії наук України, заслужений діяч науки і техніки.

Розробив і викладає нормативні курси «Сучасні проблеми кібернетики» та «Сучасні проблеми інформатики», теорії автоматів та алгоритмів, комп'ютерної алгебри, штучного інтелекту.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Інформаційні процеси та системи», «Інформаційні технології в суспільстві».

Михалевич Володимир Сергійович (10.03.1930–16.12.1994). З 1958 працював в Інституті кібернетики НАН України (з 1960 – завідувач відділу, з

1982 – директор), з 1988 – академік-секретар Відділення НАН України. Президією НАН України засновано премію імені В. С. Михалевича.

Наукові праці присвячено теорії оптимальних рішень і розробці математичного апарату економічної кібернетики. Розвинув метод послідовного аналізу варіантів і концепцію інформатизації суспільства.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Інформаційні технології в суспільстві».

Сергієнко Іван Васильович (нар. 13 серпня 1936 року у селі Білоцерківці Пирятинського району Полтавської області) — український учений у галузі інформатики, обчислювальної математики, системного аналізу та математичного моделювання, доктор наук, професор.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Моделі і моделювання. Аналіз та візуалізація даних».

Стогній Анатолій Олександрович (01.06.1932–02.02.2007). У 1957—1962 працював в Обчислювальному центрі АН УРСР, у 1962–1984 — Інституті кібернетики АН УРСР (з 1963 — завідувач відділу, з 1964 — заступник директора), з 1985 — директор Інституту прикладної інформатики Київської міськради та НАН України (нині — ВАТ «Інститут прикладної інформатики»).

Наукові дослідження стосуються обчислювальної техніки, теоретичної кібернетики, математичного забезпечення ЕОМ, автоматизованих систем управління та обробки даних.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Інформаційні технології в суспільстві».

Ющенко Катерина Логвинівна (8 грудня 1919, Чигирин – 15 серпня 2001) – автор першої у світі мови програмування високого рівня («Адресної мови програмування»), науковець-кібернетик, доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент АН УРСР (1976), заслужений діяч науки, лауреат премій Ради Міністрів СРСР, дійсний член Міжнародної академії комп'ютерних наук, двічі – Державної премії України, премії НАН України імені Глушкова. Одна з перших програмістів України, яка складала програми для комп'ютера МЕСМ. Працювала в Інституті кібернетики Академії наук України. Нагороджена орденом княгині Ольги.

Розділ шкільного предмета «Інформатика»: «Алгоритми та програми».

*За матеріалами сторінки «Персональний склад НАН України»
<http://www.nas.gov.ua/UA/Members/Pages/Letter.aspx>*

Підготувала С. П. Шостя

УЧИТЕЛЯМ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ» (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ)

Біографічна інформація та напрацювання відомих науковців широко використовуються вчителями трудового навчання, технологій, креслення та учнями на уроках і в позаурочний час під час проектно-технологічної системи трудового навчання в процесі реалізації концептуальних засад освітньої галузі «Технології» (Технологічний компонент), що сприяє вдосконаленню технологічної освіти школярів, оволодінню ключовими життєвими компетентностями та формуванню конкурентоспроможної особистості.

Праці вчених та біографічна інформація про них постійно опрацьовуються на курсах підвищення кваліфікації вчителів у ПОППО, на засіданнях ОСДГ «Проектування як метод пізнання в освітній галузі «Технології», що сприяє підвищенню професійної, технологічної компетентностей педагогічних працівників та залученню їх до науково-дослідницької роботи.

1. Сидоренко Віктор Костянтинович (27.02.1951– 18.11.2013)

Професор В. К. Сидоренко є відомим спеціалістом у галузі загальнотехнічної та графічної підготовки учнівської і студентської молоді. Його наукові публікації, навчальні та методичні посібники присвячені актуальним проблемам трудового навчання школярів, їх професійного самовизначення та розумового розвитку.

Сидоренка В. К. обрано: членом-кореспондентом Академії педагогічних наук України по відділенню дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті (2003); членом Президії АПН України (2007); дійсним членом Міжнародної академії проблем людини в авіації і космонавтиці (2008) та з 2004 Почесним професором Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Наукові ідеї В. К. Сидоренка добре відомі у багатьох країнах Європи.

Професор Віктор Сидоренко – автор 330 наукових та навчально-методичних праць, серед яких монографії, підручники і навчальні посібники з грифом Міністерства освіти і науки України для загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів та вищих педагогічних закладів освіти, методичні посібники, навчальні програми, схвалені МОН України.

Розробленими ним програмами та підручниками користуються вчителі креслення, зокрема:

- Сидоренко В. К. Креслення: підруч. для учнів загальноосвіт. навч. закл. – К. : Школяр, 2004.– 239 с.: іл.;
- Сидоренко В. К. Креслення.– Львів : Оріяна-Нова, 2004. – 356 с.;
- Сидоренко В. К. Технічне креслення.

2. Тхоржевський Дмитро Олександрович (18.06.1930–10.01.2002); 1963 р. – канд. педагогічних наук, 1976 – доктор, відомий учений у галузі педагогіки і методики трудового навчання, дослідник проблем трудового навчання і професійної підготовки учнів у системі загальноосвітньої школи та професійно-технічної освіти.

Ще за радянських часів був обраний членом-кореспондентом Академії педагогічних наук СРСР, а при створенні Академії педагогічних наук у незалежній Україні став одним з її засновників, дійсним членом.

Тхоржевський Д. О. у Київському національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова створив і багато десятиліть очолював кафедру методики трудового навчання й креслення, був головним редактором відповідного професійного журналу. Ним написані десятки монографій, сотні статей.

За підручниками Дмитра Олександровича вчилися й вчаться в педагогічних інститутах майбутні вчителі трудового навчання не тільки в Україні, а й найближчому зарубіжжі.

Серед них «Дидактика трудового навчання», «Методика трудового навчання», «Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи», «Концепція трудового навчання у 12-літній загальноосвітній школі».

3. Коберник Олександр Миколайович (01.01.1953); 2000 рік – доктор педагогічних наук, 2001 – професор, декан технолого-педагогічного факультету, з 2006 року – директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, з 2014 – завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти. Є розробником авторських програм із педагогіки, менеджменту в освіті, інноваційних педагогічних технологій, теорії і методики трудового навчання, очолює науково-дослідну лабораторію «Проблеми трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи», якою розроблено Концепцію трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи, співавтор навчальної програми з трудового навчання для 5–9 класів.

Керує держбюджетною темою «Наукові засади застосування проектної технології у навчально-виховному процесі».

Має більше ніж 300 публікацій, із яких 2 підручники, 5 монографій, 10 посібників: “Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі”, “Управління виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі”, “Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом”, “Інноваційні педагогічні технології на уроках трудового навчання”, “Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід”; «Теорія і методика профільного технологічного навчання учнів в старшій школі».

Учителі користуються розробленою О. М. Коберником працею «Дидактика сучасного уроку».

4. Терещук Андрій Іванович (08.01.1973), доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Співавтор державного стандарту загальної освіти (2011), державного стандарту початкової освіти в проекті "Нова українська школа" (2017), автор та співавтор шкільних підручників із трудового навчання і технологій, співрозробник навчальних програм із трудового навчання та технологій для загальноосвітньої школи.

Досліджує концептуальні питання технологічної освіти, проблеми формування змісту технологічної підготовки у старшій школі, реалізацію особистісно орієнтованого підходу у профільній технологічній підготовці, особливості проектної діяльності учнів 10–11 класів.

Підручники:

1. Технології: 11 кл. : підручник / О. М. Коберник, А. І. Терещук, О. Г. Гервас [та ін.] – К. : Літера ЛТД, 2011. – 160 с. : іл.

2. Технології: 10 кл. : підручник / О. М. Коберник, А. І. Терещук, О. Г. Гервас [та ін.] – К. : Літера ЛТД, 2010. – 160 с. : іл.

3. Терещук А. І. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів /А. І. Терещук., О. Ю. Медвідь, Ю. М. Приходько.– Київ : Літера ЛТД, 2015.– 275 с.

4. Терещук А. І. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів /А. І. Терещук., О. Ю. Медвідь, Ю. М. Приходько.– Київ : Літера ЛТД, 2016. – 288 с.

5. Терещук А. І. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів /А. І. Терещук., О. Ю. Медвідь, Ю. М. Приходько.– Київ : Літера ЛТД, 2016.– 304 с.

Посібники з грифом МОН України

1. Терещук А. І. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій : метод. посіб. для вчителів. Модулі / А. І. Терещук, С. М. Дятленко. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 128 с. (гриф МОН України лист № 1.4/18-Г-340 від 29.06.2010 р.).

Програми

1. Терещук А. І. Технології. 10–11 класи : навчальна програма. Рівень стандарту, академічний рівень. Варіативні модулі. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – 140 с. (гриф МОН України лист № 1.4/18-Г-339 від 29.06.2010 р.).

5. Титаренко Валентина Петрівна (26.11.1948)– доктор педагогічних наук (2010), професор (2011), декан факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.

Коло наукових зацікавлень: теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну.

6. Цина Андрій Юрійович (30.05.1959) – учений освітньої галузі «Технології», доктор педагогічних наук (2011), професор (2013), завідувач кафедри теорії та методики трудового навчання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Коло наукових зацікавлень: теорія та методика технологічної освіти, особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів технологій.

Підготувала В. Г. Чемиш

УЧИТЕЛЯМ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Багато визначних учених і культурних діячів зробили неоціненний внесок у розвиток світової науки й культури, і наш святий обов'язок знати і пам'ятати про їхній внесок у розвиток країни і людства. Сьогодні, коли Україна намагається стати повноправним членом європейського співтовариства, слід якомога ефективніше демонструвати не лише нашу самобутню культуру (пісню, танок), а й досягнення в різноманітних галузях науки і техніки, фундаментальних дослідженнях, розповідати світові про представників української науки, котрим належать вагомі здобутки земної цивілізації. «Треба, щоб про Україну стало відомо в світі якнайбільше і якнайшвидше», – сказав після відвідин Києва колишній держсекретар США Генрі Кіссінджер. Не можна йому заперечити, але і нам самим найперше треба знати про своє історичне минуле.

На уроках основ здоров'я доцільно наводити приклади досягнень медичних та педагогічних працівників, які вивчали проблеми здоров'я.

Так, видатний український учений-патофізіолог Богомолець Олександр Олександрович (1881–1946) розробив учення про роль сполучної тканини в імунитеті, про реактивність, про конституції й діатези, теорію довголіття. Зі своїми учнями учений довів дію антиоксичної циторетикулярної сироватки (АЦС) на сполучну тканину супроти розвитку хвороб. АЦС широко застосовували під час війни як прискорювач загоєння ран. Створив 1931 р. Інститут експериментальної біології і патології та Інститут клінічної фізіології й керував ними до 1946 р. Установи об'єднали 1953 р. (нині – Інститут фізіології НАНУ його імені). З ініціативи вченого створено Інститут онкології, Інститут ендокринології й обміну речовин АН України й Інститут геронтології АМН СРСР (на базі створеного ним 1941 р. диспансеру боротьби з передчасним старінням).

Серед видатних учених ХХ століття постать Миколи Михайловича Амосова займає особливе місце. Микола Амосов (1913–2002) – один із найвідоміших у світі кардіохірургів, талановитий вчений, основоположник

біокібернетики в Україні, філософ, письменник, громадський діяч, який мав широке визнання в Україні та за кордоном. У клініці, створеній М. М. Амосовим, проведено близько 7 000 резекцій легень, понад 95 000 операцій із приводу хвороб серця, зокрема близько 36 000 з штучним кровообігом. М. М. Амосов велику увагу приділяв сучасним проблемам біологічної, медичної та психологічної кібернетики. У 1959–1990 він очолював відділ біологічної кібернетики Інституту кібернетики НАН України. Однак ім'я Миколи Амосова не стало відомим, коли він зробив свої перші операції на серці. Слава прийшла до хірурга, коли його книгами про здоровий спосіб життя почали зачитуватися десятки тисяч людей. Для максимальної продуктивності органів і систем із збереженням їхньої якості, що і є саме здоров'ям (процесом), стверджував М. М. Амосов, необхідно виконання таких умов: обмеження в харчуванні, помірне фізичне навантаження, загартування та відпочинок.

Про наукові досягнення цих видатних українських вчених доцільно повідомити учням під час вивчення тем, зокрема: «Життя і здоров'я людини. Здоровий спосіб життя», «Фізичні чинники здоров'я. Принципи і методи загартування», «Життя і здоров'я людини. Безпека життєдіяльності. Життєві навички, сприятливі для здоров'я. Активне довголіття», «Харчування і здоров'я. Значення води і харчування для розвитку і здоров'я підлітків», «Особиста гігієна. Особиста гігієна під час занять фізичною культурою та спортом», «Звички і здоров'я», «Соціальні ролі і життєві навички в сучасному світі», «Оздоровчі системи. Поняття про оздоровчі системи та їх складові», «Безпека харчування», «Дотримання здорового способу життя», «Види рухової активності. Вплив рухової активності на фізичний, психологічний і соціальний добробут людини», «Харчування при різному фізичному навантаженні. Контроль за масою тіла», «Показники фізичного здоров'я».

Література

1. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я / М. М. Амосов; з рос. переклав М. І. Чубук. — К. : Здоров'я, 1990. — 167 с. : ілюстр.
2. Козак Н. Г. Дефиниция «здоровье» в педагогической литературе: многообразие научных подходов к содержанию и составляющим / Н. Г. Козак // Фундаментальные исследования. — № 10 (часть 6). — 2013. — С. 1356 – 1359.
3. http://dxtys.blogspot.com/2016/04/blog-post_51.html

Підготувала Н. Г. Серединська

II. ВИДАТНІ ВЧЕНІ УКРАЇНИ

ІСТОРИКИ

Максимович Михайло Олександрович (1804 – 1873)

Народився на хуторі Тимківщина Золотоніського повіту Полтавської губернії у родині збіднілого дворянина, предки якого займали високі посади в козацькому війську. Михайло Максимович завдяки різнобічності свого обдарування залишив однаково помітний слід як у галузі природознавства, ботаніки, хімії, зоології, фізики, якими він активно займався у 1823–1834 рр., так і в галузях мовознавства, фольклору, етнографії, історії, археології, що їм він присвятив пізніший період своєї діяльності аж до останніх днів життя.

На прикладах із фольклору та „Слова про Ігорів похід” Максимович доводив, що українська мова цілком самостійна, а не зіпсоване російське „наречіє”, як вважав його опонент М. Погодін. У написаній 1837 р. праці „Звідки походить руська земля за сказанням Несторової повісті та за іншими старовинними писаннями руськими” вчений різко виступив проти норманської теорії походження Русі. Він переконливо доводив, ґрунтуючи свої твердження на фольклорній і мовознавчій базі та літописних джерелах, що засновниками Київської Русі були слов’янські племена, які боролися за незалежність своєї землі від іноземних загарбників – степових кочовиків, норманських купців-грабіжників та польських феодалів. Максимович виступав проти дворянсько-шовіністичної концепції в поглядах на історію українського козацтва. Він доводив, що козаки сформувалися з народних мас у результаті тих соціальних процесів, що відбувалися в Україні, а не з волі польського короля, який організував їх для захисту кордонів від татар.

Захищав український учений козацтво і від польських аристократів, що дивилися на запорозьке козацтво як на холопство, бидло та розбійників. Водночас він показав у своїх дослідженнях, зокрема у „Сказанні про Коліївщину”, масові насильства шляхти над українським народом. Максимович був першим істориком стародавнього Києва, присвятивши дослідженню міста 25 статей. Він уперше показав роль Петра Могили в розбудові української культури, розповів про історію створення багатьох київських пам’яток, зокрема Трьохсвятительської, Воздвиженської, Іванівської церков, Хрещатика, Золотих воріт, міських воріт, узвозів. Як визначний учений, громадський діяч, педагог і просвітитель він був одним із зачинателів боротьби за культурний розвиток українського народу.

Костомаров Микола Іванович (1817–1885)

Видатний історик, етнограф і фольклорист, поет і прозаїк. Микола Іванович Костомаров був високоосвіченою людиною, наполегливим пошукачем історичної істини, талановитим архівістом. Народжений, як і Т. Шевченко, кріпаком і отримавши волю завдяки матері, Тетяні Петрівні, Микола Іванович не випадково одним із перших звернувся до вивчення історії України, добре розуміючи волелюбні традиції українського народу. М. Костомаров порушив питання про узаконення української мови і відстоював думку про те, що істинним творцем історії є народ. М. І. Костомаров – дин із організаторів журналу „Основа”, в якому друкували свої твори класики української літератури: Т. Шевченко, С. Руданський, Марко Вовчок, Л. Глібов, історики М. Максимович, О. Лазаревський та інші. Наукова і літературна спадщина М. Костомарова різноманітна. Характерною рисою його історичних досліджень, таких як „Богдан Хмельницький”, „Руїна”, „Мазепа”, „Мазепинці”, „Останні роки Речі Посполитої” та ін. є те, що вони базуються на документальних матеріалах. М. Костомаров – засновник народницького напрямку в історіографії, патріот України, який своїм життям, науковою роботою відстоював ідеї самостійності української нації.

Антонович Володимир Боніфатійович (1834–1908)

Видатний український історик, патріарх української історичної школи, натхненник і організатор громадівського руху. Володимир Боніфатійович Антонович став духовним наступником Кирило-Мефодіївського братства, під впливом ідей якого сформувалася його політична і наукова позиція. Родом він із містечка Махнівці Житомирської області. Дрібний шляхтич і мадяро-поляк за походженням. Навчання в Київському університеті, щире захоплення історією українського народу, романтичне ставлення до старовини сприяло розвитку культурно-освітницької позиції і ліберально-демократичних поглядів В. Антоновича.

Антонович – фундатор традиції документалізму в українській історіографії, „творець національно-української демократичної концепції історії України, правда, не закінченої й довершеної пізніше...” (О. Гермайзе), засновник першої української школи істориків. Видав 9 томів „Архива Юго-Западной России” (понад 2 200 документів), три томи літописів, у низці монографій висвітлив до того не вивчений „литовський” період української історії та різні аспекти життя Правобережної України, козаччини. Твори Антоновича стали епохою в українській археографії. На чолі історичного процесу бачив народ. Історіософську „схему” української історії уgruntовував на антропології і виокремленні слов’ян з інших рас, а українців – із-поміж росіян та поляків. Суспільне укорінював у природному, історію – в натуралістично досягнутій націології. "Провідні ідеї" народів розглядав як функцію їхньої раси і національних типів. Провідною ідеєю слов’ян вважав

общину, але вирізняв провідну ідею "великоросів" (абсолютизм), поляків (аристократизм) і українців (власне, общинність, "принцип вічовий, принцип широкого демократизму й визнання за кожною людською особистістю рівних для всіх політичних прав"). Автор общинної теорії історії України. Стверджуючи властивий українцям демократизм, вважав його каменем спотикання для їхнього державотворення. Мріяв про Україну в складі не російської, а південно-західно-слов'янської федерації.

Багалій Дмитро Іванович (1857–1932)

Видатний український історик, архівознавець, громадський діяч. Дмитро Іванович Багалій все своє свідоме життя присвятив вивченню соціально-економічного і культурного розвитку Слобожанщини, історії міста Харкова і Харківського університету, творчості Г. С. Сковороди. Протягом 1918–1920 та 1929–1930 рр. Д. Багалій очолював історико-філологічний відділ ВУАН, був активним учасником археологічного з'їзду, з'їзду архівних працівників РСФСР (1925), I Всеукраїнського з'їзду архівних працівників (1926). Д. І. Багалій брав активну участь у виданні масової літератури з різних галузей знань українською і російською мовами: редагував серію книжок культурно-історичної бібліотеки, першою з яких була „Історія Слобідської України”. Автор ставив виразну просвітянську мету: прагнув показати історичні корені і традиції цього краю – одного з найбільш русифікованих, з огляду на цілу низку історичних обставин, регіонів України. Особливий напрям наукової діяльності Д. Багалія – це дослідження життя та творчості видатних українських просвітителів – Г. С. Сковороди і В. Каразіна. Наукова спадщина вченого включає близько 600 публікацій: підручники з російської історії, монографії, археологічні видання, статті з історії Слобідської, Лівобережної, Південної України XV–XVIII ст. Йому належить фундаментальна праця „История города Харькова за 250 лет его существования”, написана у співавторстві з Д. П. Міллером російською мовою до ювілею міста у 1904 р. Пам'ять про видатного історика зберігають стіни очолюваного ним колись Харківського державного університету. На історичному факультеті університету відкрито меморіальну аудиторію вченого.

Яворницький Дмитро Іванович (1855–1840).

Народився 7 листопада 1855 р. в селі Сонцівці Харківського повіту (нині село Борисівка Дергачівського району Харківської області) в родині сільського псаломщика і селянки. З 1867 року навчався у Харківському повітовому училищі. 1874 року вступив до Харківської духовної семінарії, але не закінчив її і 1877 року вступив до Харківського університету на історико-філологічний факультет. Слухав лекції Олександра Потебні та Миколи Сумцова, вільнолюбні ідеї яких справили вплив на формування світогляду Яворницького в умовах заборони царським урядом у 70–80-х роках українського слова та

переслідувань українських діячів культури. Дмитро Іванович Яворницький був людиною надзвичайно різнобічних інтересів, ініціативним і невтомним трудівником на ниві національної культури. З його іменем насамперед пов'язана подвижницька праця зі збирання, дослідження й популяризації історії запорозького козацтва. Він залишив помітний слід як археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, автор великої кількості наукових статей, публікацій у періодичних виданнях. Праця над темами з історії українського козацтва в умовах дії в Росії Емського та Валувєвського указів про заборону української культури була виявом його патріотизму та громадянської мужності.

Усе, що вийшло з-під пера невтомного дослідника, позначене його особливою любов'ю до історії Запорожжя. Яворницький був одним із перших українських учених, які свої дослідження ґрунтували на комплексному вивченні того чи іншого історичного явища. Він був одним із перших некабінетних вчених. За життя йому довелося брати участь у розкопках сотень курганів, козацьких могил. Вагомий внесок зробив Яворницький у становлення історичного краєзнавства. Крім історії Запорожжя, яка й досі не втратила свого значення, він написав історію міста Катеринослава, села Фаліївки-Садової на Херсонщині, видав альбоми «української старовини» та «Дніпрові пороги», науково-популярне видання «Слідами запорожців», безліч розвідок та популяризаторських статей, якими започаткував жанр краєзнавчої, або, як нині її називають, туристської літератури, надаючи їй великого значення у популяризації рідної історії серед широких верств населення. Як збирач і колекціонер старожитностей, Дмитро Іванович був одним із перших в Україні організаторів музейної справи, теоретиком-музеєзнавцем, архівістом та археографом, знавцем архівної справи.

Грушевський Михайло Сергійович (1866—1934).

Народився Михайло Сергійович Грушевський 17 вересня 1866 року у м. Хелмі. Виростав на Кавказі – спочатку в Ставрополі, а потім у Владикавказі. Навчався у Тифліській гімназії, Київському університеті (історико-філологічний факультет). Працював в університеті під керівництвом Володимира Антоновича. Активний член київської Громади, голова Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові, редактор наукових записок цього товариства. З березня 1917 по квітень 1918 року – голова Української Центральної Ради. Помер у Кисловодську 25 листопада 1934 року. Похований на Байковому кладовищі у Києві.

Михайло Грушевський – це вчений світового рівня, творча спадщина якого вражає своїм тематичним діапазоном, енциклопедичністю, універсальністю. Його перу належать близько двох тисяч праць з історії, соціології, літератури, етнографії, фольклору. Ще й досі неповною мірою досліджено його публіцистику, епістолярний доробок. Та насамперед він увійшов у вітчизняну історію як її великий літописець, автор фундаментальної „Історії України-Руси”, справедливо названої метрикою нашого народу.

Створена ним цілісна концепція українського історичного процесу увібрала в себе кращі здобутки сучасної йому української науки, була осяяна високою свідомістю і тому стала стрижневою ідеєю українського відродження. Очоливши Центральну Раду, він був глибоко переконаний, що нова українська державність має базуватися на принципах демократії і закону. Своєю працею М.Грушевський закладав міцні підвалини української державності. Пам'ять про нього вічна, наукові праці – невичерпне джерело мудрості.

Крип'якевич Іван Петрович (1886–1967)

Історик, академік АН УРСР, професор Львівського університету, директор Інституту суспільних наук АН України. Автор низки наукових досліджень про українську козацьку державність та Богдана Хмельницького, підручників з історії України.

Народився у Львові в сім'ї священика. У 1904–1909 роках навчався на філософському факультеті Львівського університету. У студенські роки брав активну участь у боротьбі за український університет, займався культурно-освітньою діяльністю. 1908 року організував «Просвітній кружок», тісно співпрацював із «Просвітою». Наукову діяльність розпочав під керівництвом Михайла Грушевського, став одним із найвидатніших його учнів. Знання більш ніж семи мов дало йому змогу вільно орієнтуватися в зарубіжній літературі, описах і каталогах джерел і матеріалів закордонних бібліотек та архівів. Крип'якевич був знавцем українських літописів. Найважливіші історичні праці дослідника присвячені періоду козаччини і Хмельниччини – «Матеріали до історії української козаччини» (1914), «Студії над державою Б. Хмельницького» (1925–1931), «Богдан Хмельницький» (1954) та ін. Крип'якевич – автор багатьох праць з історіографії («Українська історіографія»; 1923), археології, історії культури («Історія української культури»; 1937), численних науково-популярних нарисів з історії України («Велика історія України»; 1935), «Історія українського війська» (1936, співавтор) та підручників «Оповідання з історії України», «Коротка історія України для початкових шкіл» (1918), «Огляд історії України» репетиторій для вищих клас середніх шкіл та вчительських курсів» (1919), «Історичні проходи по Львові» (1932) та ін. Помер Іван Крип'якевич 21 квітня 1967 року, похований на Личаківському цвинтарі. 1991 р. у Львові з'явилася вулиця Крип'якевича, а 1993-го – Інститут суспільних наук перейменували на Інститут українознавства імені І. Крип'якевича.

Грабовецький Володимир Васильович (нар. 1928)

Народився 24 липня 1928 року у селищі Печеніжин на Коломийщині в сім'ї селянина-ткача, учасника національно-визвольних змагань 1918–1920 років. Початкову освіту здобув у рідному селі, навчався у Коломийській українській гімназії (1939 р.), малій Духовній семінарії у Львові (1942–1944

рр.), у Винниківській середній школі робітничої молоді (1946–1947 рр.), закінчив історичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка (1952 р.), після чого вчителював на Львівщині. З 1953 року працював старшим науковим співробітником відділу історії України Інституту суспільних наук АН УРСР у м. Львові.

Науково-педагогічна діяльність В. Грабовецького поділяється на два періоди – львівський та івано-франківський. 22 роки працював у м. Львові (1953–1975 рр.). Із 1975 року працює в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. З 1990 року 17 років очолював кафедру історії України. У 1958 році захистив кандидатську, а в 1968 році – докторську дисертації. Здобув наукове звання старшого наукового співробітника (1962). Опублікував понад 1 000 наукових і науково-популярних праць, серед яких 45 монографій, 75 окремих видань, 900 статей з історії України, зокрема Прикарпаття, автор шести опублікованих „Нарисів історії Прикарпаття” (1992–1995 рр.) та трилогії „Ілюстрована історія Прикарпаття” (2002–2004 рр.), дві монографії про життя і творчість та вшанування Маркіяна Шашкевича і Тараса Шевченка (2006–2007 рр.), 50 років досліджував наукову проблему „Карпатське опришківство XVI–XIX ст.” та життя і діяльність легендарного героя України Олекси Довбуша, видав про нього 150 праць і протягом півстоліття збирав історико-літературно-мистецькі експонати, на базі яких спромігся відкрити Івано-Франківський державний історико-меморіальний музей Олекси Довбуша (1995 р.).

Крім того, був ініціатором і організатором встановлення пам'ятника і пам'ятних місць на місці, де народився і загинув народний герой (1971, 1980, 1988 рр.), організував музей історії міста Івано-Франківська та музей кафедри історії України в Інституті історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові праці друкувалися в країнах Європи й Америки. Володимир Грабовецький створив Прикарпатську історичну школу. Лауреат премії імені Івана Вагилевича (1991), імені Івана Крип'якевича (1998), імені Василя Стефаника (2001). Почесний громадянин 10 міст і сіл Прикарпаття і Львівщини за написання монографій з історії цих населених пунктів.

Толочко Петро Петрович (нар. 1938)

Народився в с. Пристроми Переяслав-Хмельницького району Київської області. Фахівець у галузі археології та середньовічної історії східних слов'ян, доктор історичних наук (1981), академік НАН України, двічі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1982 і 2002) та премії НАН України ім. М.С.Грушевського (1992), громадський і політичний діяч. Особливе місце в дослідженнях ученого посідає стародавній Київ, історію якого він вивчає понад 45 років.

У 1970 році створив Київську постійну археологічну експедицію, яка здійснила масштабні розкопки в історичній частині міста. Це дозволило

зробити низку нових важливих висновків про його соціально-історичний розвиток. А відкриття на Подолі зрубних будівель цілковито розвіяло міф про напівземлянкову забудову столиці.

Крім Києва, учений досліджував Вишгород, де у північно-східній частині дитинця було виявлено житлові й господарські споруди, у 1982–1984 рр. керував Дніпровською давньоруською експедицією на городищах Іван та поблизу с. Ходорів на Середньому Дніпрі, вивчав поселення сільського типу на р. Тетерів (1962–1963), укріплені центри на Київщині та Чернігівщині (1973).

П. Толочко – автор близько 500 наукових праць і багатьох науково-популярних книжок, редактор академічного журналу „Археологія” та науково-популярного часопису „Київська старовина”. Його перу належить понад 200 публіцистичних і белетристичних праць, у яких розглянуто важливі проблеми становлення української державності, формування політичної нації та громадянського суспільства, визначення місця й змісту національної ідеї. Частина з них увійшла у монографії „Від Русі до України” і „Несповідимі путі України”.

Смолій Валерій Андрійович (нар. 1950)

Відомий український історик, фахівець у галузі історії України доби середньовіччя і раннього нового часу, академік НАН України, професор Валерій Андрійович Смолій народився у с. Авратин Волочиського району Хмельницької області в родині сільських інтелігентів. Його перу належать понад 800 наукових праць, написаних живою, образною мовою, у яких на широкій джерельній базі з нетрадиційних дослідницьких ракурсів розкриваються закономірності історичного процесу на українських землях на зламі середньовіччя та нового часу. Пріоритетними у його науковій творчості є проблеми історії українського козацтва; національно-визвольних змагань українського народу; формування суспільної свідомості українського соціуму; становлення національного етносу та самобутнього розвитку його культури, перебігу державотворчого процесу в Україні XVII–XVIII ст.; міждержавних відносин у Центральній-Східній Європі раннього нового часу та місця й ролі в них українського фактора тощо. Науковий доробок академіка Валерія Андрійовича Смолія має високий рейтинг у колах фахівців. За значний особистий вклад у розвиток історичної науки вченого нагороджено „Відзнакою Президента України” (1996), Орденом Ярослава Мудрого V (1999) та IV (2004) ступенів. У 1998 р. йому присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки, а у 2000 р. він став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки.

Підготувала І. О. Міщенко

МАТЕМАТИКИ

Вороний Георгій Феодосійович (1868-1908)

Народився Георгій Вороний у с. Журавка на Полтавщині (тепер Варвинського району Чернігівської області). Глибина і важливість його досліджень залишили глибокий слід у сучасній теорії чисел. Поряд із Мінковським Вороний є творцем геометрії чисел. Працю Вороного 1903 року про число точок під гіперболою треба вважати віхою, з якої починається сучасна аналітична теорія чисел.

Глушков Віктор Михайлович (1932–1982)

Народився В. М. Глушков у 1923 році в сім'ї вчителя у м. Ростов-на-Дону.

Розв'язав п'яту узагальнену проблему Гілберта – одну з найскладніших у сучасній алгебрі. Важливі результати здобув у теорії цифрових автоматів, у галузі застосувань обчислювальної техніки при керівництві виробничими процесами та в економіці. Під його керівництвом були створені універсальні електронно-обчислювальні машини "Київ", "Дніпро" та інші ЕОМ.

Зарицький Мирон Онуфрійович (1889–1961)

Наукові інтереси М. О. Зарицького охоплюють, головним чином, теорію множин з алгеброю логіки та теорію функції дійсної змінної.

Мирон Онуфрійович був великим знавцем історії математики, особливо античної, читав курси лекцій з історії математики у Львівському університеті, надрукував декілька праць з історії точних наук.

Кравчук Михайло Пилипович (1892-1942)

Народився М. П. Кравчук 1892 року у селі Човниці на Волині в сім'ї інженера-землеміра.

М. Кравчук – автор понад 180 робіт, зокрема 10 книг із різних розділів математики (алгебра і теорія чисел, теорія функцій дійсної і комплексної змінних, теорія диференціальних та інтегральних рівнянь, теорія ймовірностей і математична статистика, історія математики тощо.) Ці наукові праці увійшли в скарбницю світової науки. Тепер існують на сторінках наукових досліджень многочлени Кравчука, моменти Кравчука, осцилятори Кравчука. А ось від 2001 р., завдяки пошукам українського науковця зі США Івана Качановського виявилось, що наукові твори М. П. Кравчука прислужилися і до винаходу першого у світі електронного комп'ютера.

Левицький Володимир Йосипович (1872–1956)

Народився Володимир Левицький у Тернополі у старовинній родині священика.

Великою заслугою В. Левицького було те, що він зібрав і впорядкував матеріали з української математичної термінології, що була надрукована в 1903 р.

Основною ділянкою наукової роботи професора В. Левицького була теорія аналітичних функцій. Він займався також геометрією, алгеброю, диференціальними рівняннями та історією математики, багато уваги приділяв теоретичній фізиці та астрономії.

Остроградський Михайло Васильович (1801–1862)

Народився Михайло Остроградський у селі Пашенна Кобеляцького повіту на Полтавщині.

Багато теорем і формул Остроградського увійшли в різні математичні курси. Добре відомі математикам усього світу метод інтегрування Остроградського, правило Остроградського, формула Остроградського тощо. На жаль, його ім'я не завжди згадується.

За свою майже 40-річну наукову діяльність Михайло Васильович написав близько 50-ти наукових творів, присвячених найрізноманітнішим розділам математики і механіки: диференціальному й інтегральному численню, вищій алгебрі, геометрії, теорії ймовірностей, теорії чисел, аналітичній механіці, математичній фізиці, балістиці тощо.

За матеріалами сторінки «Королева всіх наук: про математику та математиків» <http://www.chl.kiev.ua/Bibliograf/Matem/04.htm>

Підготував Є. О. Яловець

БІОЛОГИ

Амосов Микола Михайлович (6.12.1913, с. Ольхово Вологодської обл., Росія – 12.12.2002, м. Київ, Україна)

Доктор медичних наук (1953), академік Національної академії наук України (1969) та Академії медичних наук України (1993), видатний кардіохірург, учений у галузі медицини та біокібернетики, засновник і директор Інституту серцево-судинної хірургії (1983–1988), лауреат Ленінської премії (1961), Державної премії УРСР (1978, 1988) і Державної премії України в галузі науки і техніки (1997), Герой України.

М. М. Амосов – автор понад 400 наукових робіт, включаючи 19 монографій. Низку монографій перевидано в США, Японії, Німеччині та

Болгарії. Він також відомий письменник. У 2008 році визнаний другим після Ярослава Мудрого великим українцем за результатами опитування громадської думки «Великі українці». Його ім'я перебуває поряд із Гіппократом, Миколою Пироговим, Робертом Кохом, Зигмундом Фрейдом, Володимиром Бехтеревим, які входять у список ста великих лікарів людства.

У 2003 році Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук України присвоєно ім'я академіка М. М. Амосова. НАН України заснована премія ім. М. М. Амосова, яка вручається за видатні наукові праці в галузі кардіо- та судинної хірургії та трансплантології, а також біокібернетики, проблем штучного інтелекту та нових інформаційних технологій. 2013-й рік за рішенням ЮНЕСКО оголошено роком Миколи Амосова.

Джерело: URL: <http://amosovinstitute.org.ua/amosov/>

Підготував В.М. Помогайбо

Смоляр (Байра́к) Олена Миколаївна (07. 08. 1957 – 04. 02. 2018)

Доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри заповідної справи Навчально-наукового інституту економіки та екології природокористування Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління. Уродженка Полтави. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1981). Стояла біля витоків створення кафедри екології та охорони довкілля, де й працювала завідувачкою (2001–2006).

Напрями наукових досліджень: флористика, геоботаніка, ліхенологія, екологія, фітоіндикація, заповідна справа, екологічна освіта.

Завдяки її праці і наполегливості заповідано багато природних комплексів в Полтавській області, збагачено дендрофлору і створено оригінальні ландшафтні композиції дендропарків «Івушка», «Криворудський», «Червона калина».

О. М. Смоляр – автор наукових праць та монографій, книг про природу рідного краю, зокрема Полтавщини, багатьох природоохоронних фотовиставок, проекту створення регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський».

Загинула в автокатастрофі.

Підготувала Т. О. Кравченко

ГЕОГРАФИ

Паламарчук Максим Мартинович (1916–2000)

Доктор економічних наук, професор, академік АН України. Народився 22 жовтня 1916 року в с. Воробіївка (тепер Хмельницька область). У 1931 р. після закінчення семирічної школи та невдалої спроби вступу до Шепетівського індустріального технікуму працював у сільському господарстві. У 1932 р. він вступив у технікум, а через рік перейшов на робітфак Київського університету

(м. Славута), який закінчив у 1934 р. Тоді ж вступив на геологічне відділення геолого-географічного факультету Київського університету, після першого курсу перевівся на географічне відділення. Закінчив у 1939 році геолого-географічний факультет Київського університету. Здобувши спеціальність «економічна географія», був направлений на роботу викладача економічної географії в Херсонський педагогічний інститут. Учасник Другої світової війни.

У 1946–1962 рр. працював у Львівському торгово-економічному інституті: до 1952 р. – старший викладач кафедри економічної географії, з 1953 р. – доцент, завідувач кафедри, у 1954–1962 рр. – проректор із наукової роботи. У 1951 р. М. М. Паламарчук в Інституті економіки АН УРСР захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. У 1953 р. М.М. Паламарчукові було присвоєне вчене звання доцента. У 1959 р. здобув науковий ступінь доктора економічних наук. У 1961 р. М. М. Паламарчукові було присвоєне вчене звання професора. У 1962 р. М. М. Паламарчук переїхав у Київ, де розпочав роботу в АН УРСР. Працював завідувачем відділу в РВПС АН УРСР до 1964 р. У 1964 р. Президія АН УРСР доручила М. М. Паламарчукові створити й очолити СГ АН УРСР. Створивши Сектор, у 1964–1965 рр. він став його керівником, був завідувачем відділу економічної географії. У 1965–1967 рр. став заступником директора Інституту геологічних наук АН УРСР. У 1967 р. М. М. Паламарчука було обрано членом-кореспондентом АН УРСР. У 1967–1969 рр. він – голова РВПС АН УРСР, завідувач відділу теорії економіки районів та економічної географії. Цей відділ став науковим центром фундаментальних досліджень для розробки схем розвитку і розміщення продуктивних сил України. Під його керівництвом і за участі було розроблено перший варіант Схеми розвитку і розміщення продуктивних сил УРСР на період до 1980 року.

М. М. Паламарчук очолив також роботу для створення першої в Україні фундаментальної географо-картографічної праці – «Атласу природних умов и природних ресурсів УРСР». У ньому узагальнено матеріали досліджень природних ресурсів України за 50 років. Атлас було опубліковано в 1978 році. У цей же час М. М. Паламарчуком розроблено методику визначення рівня розвитку народного господарства областей та економічних районів, що мало значення для територіального планування, спрямованого на прискорений розвиток областей Української РСР для піднесення їх економіки і культури.

З 1970 до 1991 рр. М. М. Паламарчук – завідувач відділу теоретичних проблем економічної географії ВГ АН УРСР. У 1973 р. М. М. Паламарчук обраний академіком АН УРСР. Із 1975 р. за сумісництвом працював професором кафедри економічної географії Київського університету. У 1976 р. М. М. Паламарчукові присвоєно звання заслуженого діяча науки УРСР, а в 1978 р. присуджено премію імені А. Г. Шліхтера за цикл робіт із дослідження територіальних комплексів та економічної географії Української РСР.

Автор наукових праць з економіки промисловості, економіки районів, розміщення і територіальної організації продуктивних сил, економічної географії УРСР, теорії народного господарства, зокрема агропромислового

комплексоутворення, раціонального використання природних ресурсів. Автор відомого підручника з економічної географії УРСР, який видавався протягом 20 років. Академік М. М. Паламарчук розробив теорію економічної геокомплексології. Помер 26 лютого 2000 року і похований у Києві на Байковому кладовищі.

Рудницький Степан Львович (1877–1937)

Доктор географії, професор, академік ВУАН. Народився 3 грудня 1877 року в Перемишлі (тепер Польща). Середню освіту здобув у Тернополі й Львові. У 1895 р. вступив на філософський факультет Львівського університету. Його вчителем був М. С. Грушевський, саме за його порадою С. Л. Рудницький розпочинає астрономічні, геологічні та географічні студії. У 1899 р. склав іспити з історії та географії про закінчення Львівського університету з правом викладати в українських, німецьких і польських середніх школах. Спершу займався вивченням проблем української історії, зокрема досліджував період національно-визвольного періоду XVII ст. Водночас продовжував здобувати освіту до 1902 р. – був надзвичайним слухачем Львівського університету, фундаментально студіюючи геологію, петрографію, мінералогію, зоологію, ботаніку, астрономію тощо. Ще в січні 1901 р. С.Л. Рудницький отримав ступінь доктора географії. У тому ж році був обраний дійсним членом НТШ. Упродовж 1903–1904 рр. С. Л. Рудницький продовжив вивчення географії та геології у Віденському університеті, мав наукове стажування в німецьких університетах, зокрема Берліні. Отримав звання професора.

У 1905 р. вийшла друком фундаментальна праця С. Л. Рудницького «Нинішня географія», яка заклала теоретико-методологічні засади географічної науки в Україні. У 1907 р. він габітувався як приват-доцент географії в Львівському університеті, а в 1908 р. став завідувачем кафедри географії з українською мовою викладання. На кафедрі С. Л. Рудницький працював до 1918 р. Напередодні I світової війни побачили світ такі його праці: «Начерк географічної термінології», «Коротка географія України. Фізична географія», «Коротка географія України. Антропогеографія». Під час війни С. Л. Рудницький був деякий час (1914–1915 рр.) військовим географом при австрійському штабі й жив до 1917 р. у Відні. У 1918 р. був заарештований польською владою, а потім, після звільнення з Львівського університету, С. Л. Рудницький нелегально виїхав до Відня.

Упродовж 1920–1921 рр. С. Л. Рудницький викладав як професор-гість економічну географію у Віденській академії торгівлі. З 1921 по 1926 рр. був професором географії Українського Вільного Університету в Празі, першим деканом філософського факультету, членом Географічного інституту і Державного геологічного уставу Чехословаччини. Водночас у Карловому університеті С. Л. Рудницький викладав курс географії Східної Європи. У

1924 р. був одним з організаторів проведення міжнародного з'їзду слов'янських географів і етнографів у Празі.

У 1926 р. на запрошення Народного комісаріату освіти УСРР прибув у Харків, зайняв посаду завідуючого кафедрою географії у Геодезичному інституті. З 1927 р. до 1933 р. С. Л. Рудницький був директором, завідувачем відділу математичної географії та картографії Українського науково-дослідного інституту географії і картографії. Працював також в Українському комітеті краєзнавства та Українському комітеті охорони природи.

У 1929 р. С. Л. Рудницького було обрано академіком ВУАН, у структурі якої він керував трьома підрозділами – кафедрою географії, комісією краєзнавства і музеєм антропології та етнографії імені Ф. Вовка. Був введений у редколегію Української радянської енциклопедії, де очолив відділ географії. За дорученням ВУАН учений працював над Українським географічним словником. У 1930 р. С. Л. Рудницький припинив викладацьку роботу в Геодезичному інституті та перейшов у Харківський інститут народної освіти, де завідував кафедрою географії. Однак уже в 1932 р. повністю припинив педагогічну діяльність.

Академік С. Л. Рудницький був заарештований у 1933 р. у справі «Української військової організації» та засуджений на 5 років позбавлення волі. Відбував покарання в таборах. 3 листопада 1937 року розстріляний за позасудовим вироком. Реабілітували С. Л. Рудницького в 1965 р. У 1990 р. С. Л. Рудницького було посмертно поновлено в складі Академії наук України.

Підготувала Л. А. Шкоденко

ФІЗИКИ

Харченко Микола Федорович (народився 21 жовтня 1939 року)

Народився в селищі радгоспу ХТЗ Чутівського району Полтавської області 21 жовтня 1939 року. Закінчив Черняківську семирічну школу Чутівського району та Велико-Рублівську середню школу Котелевського району Полтавської області, Харківський державний університет (1960). Навчався в аспірантурі, працював і працює у Фізико-технічному інституті низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України інженером, аспірантом, молодшим науковим співробітником (1961–1969), науковим (1969–1972) та старшим науковим співробітником (1972–1985), завідувачем відділу (з 1985). Науковий напрям: магнетизм та магнітооптика кристалів. Теми дисертацій: “Дослідження ефекту Фарадея в магнітовпорядкованих діелектриках” (кандидатська, 1969.) та “Магнітооптичні дослідження структури магнітовпорядкованих кристалів” (докторська, 1984). 1995 року його обрано членом-кореспондентом НАН

України зі спеціальності «експериментальна фізика». З 2009 року Микола Федорович Харченко дійсний член НАН України. Соросівський професор, член Наукового товариства ім. Шевченка, заступник редактора журналу “Фізика низьких температур”, член редакційних колегій журналів «Ukrainian Journal of Physical Optics», „Фізика і хімія твердого тіла”, доктор фізико-математичних наук, професор.

Головними науковими результатами є: виявлення та дослідження зумовлених магнітним полем спін-переорієнтаційних переходів в колінеарних ферромагнетиках; виявлення суттєвого охолодження сильноанізотропного антиферромагнетика з конкуруючими обмінними взаємодіями при його намагнічуванні в сильному магнітному полі; виявлення індукованої магнітним полем неспівмірної модуляції кристалічної ґратки в парамагнітних ян-телерових сполуках рідкісноземельних іонів; виявлення надслабкого ферромагнетизму в антиферромагнітних магнітоелектричних кристалах; виявлення магніторезонансного вкладу в ефект Фарадея у видимому діапазоні світла в антиферромагнітних сполуках двохвалентного марганцю; виявлення сильних змін магнітооптичного ефекта Фарадея в ітрієвому фериті-гранаті в магнітному полі при майже незмінній його намагніченості; виявлення аномального збільшення індукованих магнітним полем магнітооптичних ефектів у багат шарових наноплівках типу «ферромагнітний-нормальний метал» при певних товщинах шарів нормального металу.

Джерела:

http://www.pu.if.ua/inst/phys_che/start/pcss/vol10/Personall_Kharchenko.pdf

<http://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Pages/Biography.aspx?PersonID=000014215>

00014215

Залюбовський Ілля Іванович (15.06.1929 – 21.02.2013)

Народився 15 червня 1929, с. Бутенки, Кобеляцький район, Полтавська область, Україна — 21 лютого 2013, Харків) — український учений у галузі експериментальної ядерної фізики, член-кореспондент

Національної академії наук України (1988), доктор фізико-математичних наук (1966), заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії УРСР (1971) та Державної премії України (1993) в галузі науки і техніки.

У 1949 році вступив на фізико-математичний факультет Харківського державного (нині національного імені В. Н. Каразіна) університету. Відтоді доля Іллі Івановича нерозривно пов'язана з університетом. Тут він у 1952 році почав свою наукову діяльність під керівництвом академіка А. К. Вальтера. Наукову роботу поєднував з навчанням в аспірантурі, а потім – з викладацькою діяльністю. В 1963–1965 рр. очолював групу вчених, які займалися науковою роботою і підготовкою спеціалістів вищої кваліфікації в Атомному центрі Арабської Республіки Єгипет. У 1966 р. захистив докторську дисертацію, з 1967 р. – професор. У 1968 р. брав участь у наукових дослідженнях та читав

лекції в Манчестерській (раніше Резерфордівській) лабораторії в Англії. З 1965 року очолює кафедру експериментальної ядерної фізики, а з 1967 р. – проректор із наукової роботи університету.

Перший цикл наукових робіт І. І. Залюбовського був пов'язаний із дослідженням процесів взаємодії прискорених частинок з атомними ядрами. Результати цих досліджень, які вирізнялися системним характером та винахідливістю, не лише стимулювали розвиток нових теоретичних моделей, а й суттєво розширювали можливості використання ядерних реакцій для експериментальних досліджень структури атомного ядра. І. І. Залюбовському вдалося розв'язати проблему вимірювання статичних електромагнітних моментів атомних ядер методами, що ґрунтуються на ефекті збурення кутових кореляцій. Ці роботи, які в 1983 р. було відзначено премією АН України ім. К. Д. Синельникова, мають подальший розвиток на сучасних прискорювачах.

Після того як Ілля Іванович очолив кафедру експериментальної ядерної фізики, коло його наукових інтересів розширилося. Він започатковує нові напрямки досліджень, пов'язані з космічною фізикою, радіаційною фізикою твердого тіла та біофізикою. З ініціативи І. І. Залюбовського інтенсивно розвиваються експериментальні методи дослідження взаємодії космічних променів з атмосферою і магнітосферою Землі. Ще на початку цих досліджень внаслідок серії прецизійних експериментів, проведених під його керівництвом, було відкрито нове фізичне явище – ефект радіовипромінювання широких атмосферних злив космічних променів, а потім детально досліджено механізм його виникнення. Ці здобутки в 1971 р. відзначено Державною премією УРСР у галузі науки і техніки.

Під керівництвом Іллі Івановича в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна створено потужну експериментальну базу для розв'язання фундаментальних задач радіаційної фізики твердого тіла, радіаційного матеріалознавства, біофізики та медичної фізики, радіаційних випробувань та технологій, а також мікроаналізу речовини. Унаслідок організованих ним комплексних експериментальних досліджень процесів взаємодії випромінювання різного походження і енергії з речовинами та матеріалами було виявлено раніше невідомі закономірності та ефекти, пов'язані з радіаційним впливом на фізичні властивості металів, сплавів, напівпровідникових і полімерних матеріалів та біологічних об'єктів. Зокрема, було виявлено ефект підсилення акустичного сигналу, збуджуваного потоками випромінювань у металах, що перебувають під дією статично розтягуючих напруг. Було встановлено, що це є загальною властивістю радіаційно акустичних ефектів у будь-яких комбінаціях речовин і матеріалів, а сам механізм генерації звуку потоками випромінювань є універсальним. Цикл робіт з комплексного дослідження атомних ядер і процесів взаємодії частинок, ядер та випромінювання різної енергії з речовиною в 1994 році було відзначено премією імені Ярослава Мудрого.

Науковий стиль І. І. Залюбовського, який сформувався вже на першому етапі його входження в науку, характеризується не лише глибиною і фундаментальністю підходів, а й тісним зв'язком із прикладними перспективами. Один із найбільш активних періодів наукової діяльності Іллі Івановича пов'язаний із реалізацією наукового доробку у великій роботі за оборонними замовленнями.

Величезне значення І. І. Залюбовський надавав удосконаленню організації наукових досліджень. У наш час створені з ініціативи Іллі Івановича структурні підрозділи, які очолюють підготовлені ним висококваліфіковані спеціалісти, продовжують раніше розпочаті дослідження у співпраці з установами НАН та Національного космічного агентства України, а також із провідними науковими ядерно-фізичними центрами інших країн. У межах міжнародного співробітництва досліджується структура екзотичних атомних ядер на прискорювачах важких іонів, на розроблених спільно з Інститутом ядерних досліджень РАН експериментальних установах у низькофоновій Баксанській нейтринній обсерваторії досліджується природа нейтрино та здійснюється підготовка до експериментів із пошуку темної матерії, успішно проходить випробування на російському супутнику унікальний телескоп енергійних заряджених частинок (проект «КОРОНАС-ФОТОН»).

Серед опублікованих І. І. Залюбовським наукових робіт, загальна кількість яких перевищує 400, є 5 монографій, підручник «Ядерна фізика» і єдиний у нашій країні навчальний посібник «Ядерна спектроскопія» для студентів університетів. Четверте видання підручника «Ядерна фізика» було удостоєно в 1999 р. Державної премії України.

Проблема підготовки кадрів для нових галузей фізики завжди сприймалася І. І. Залюбовським як найважливіша. Йому належить значна заслуга в організації та подальшому розвитку фізико-технічного факультету Харківського державного університету, першим деканом якого він був. Очолювана ним кафедра експериментальної ядерної фізики постійно здійснює пошук нових форм удосконалення підготовки спеціалістів із ядерної фізики. Серед учнів І. І. Залюбовського 8 докторів та близько 40 кандидатів наук.

Багато сил і енергії Ілля Іванович віддавав науково-організаторській та громадській роботі. Він був членом комітету з Державних премій України, повноважним представником уряду України в Об'єднаному інституті ядерних досліджень та віце-президентом Українського фізичного товариства. Упродовж багатьох років він був головою Ради проректорів із наукової роботи Міністерства освіти і науки України, головою Науково-експертної ради за фаховим напрямком «Фізика» відділення з питань науки Науково-методичної ради МОН України, головою фахової Ради з ліцензування та акредитації вищих закладів освіти України за природничими науками, членом наукових рад НАН України з ядерної фізики та фізики високих енергій, головою спеціалізованої ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій в галузі фізики ядра та елементарних частинок, фізики та хімії плазми, головним редактором

журналу «Ядра, частинки, поля», членом редколегії «Українського фізичного журналу».

Джерела:

http://esu.com.ua/search_articles.php?id=14825

<http://region.library.kharkov.ua/buergers.php?type=1&year=2006&id=22>

ftp://ftp.nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Visnyk_NANU/downloads/2013_07/12.pdf

<https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Іваненко Дмитро Дмитрович (16 (29) липня 1904, Полтава — 30 грудня 1994)

Український фізик-теоретик, автор протон-нейтронної моделі атомного ядра.

Народився у Полтаві 16 липня (за старим стилем) 1904 р. у сім'ї журналіста і письменника Дмитра Олексійовича Іваненка і вчительки Лідії Миколаївни Іваненко. У 1920 р. закінчив Полтавську гімназію. Після школи, у 1920—1923 роках, навчався в Полтавському педагогічному інституті, потім — у Харківському університеті. Одночасно викладав фізику і математику в трудовій школі. З 1923 по 1927 рік продовжував навчання в Ленінградському університеті. Деякий час працював у Полтавській астрономічній обсерваторії.

У 1929—1931 роках займав посади завідувача теоретичного відділу Українського фізико-технічного інституту в Харкові, завкафедри теоретичної фізики Харківського механіко-машинобудівного інституту, професора Харківського університету. Стипендіат стипендії імені Стеклова Академії наук СРСР.

З 1931 по 1935 рік працював у Ленінграді старшим науковим співробітником Ленінградського фізико-технічного інституту, потім — завідувачем кафедри фізики Ленінградського педагогічного інституту імені М. В. Покровського. Одночасно в 1932—1935 роках займався редакторською діяльністю в Ленінградському відділенні Державного техніко-теоретичного видавництва. Під редакцією та з коментарями та примітками Дмитра Дмитровича Іваненка вперше російською мовою вийшли збірки робіт і книги класиків сучасної фізики — Луї де Бройля, Вернера Гейзенберга, Поля Дірака, Ервіна Шредінгера, Арнольда Зоммерфельда, Артура Еддінгтона та інших.

28 лютого 1935 року вчений був заарештований. 4 березня 1935 засуджений «особливою трійкою» НКВС на три роки. Як «соціально небезпечний елемент» направлений у Карагандинський виправно-трудовий табір, але майже через рік, 30 грудня 1935 року, табір йому був замінений до кінця строку засланням до Томська. Сам Дмитро Дмитрович вважав, що його врятував Микола Іванович Вавилов.

У засланні Д. Д. Іваненко викладав на кафедрі теоретичної фізики Томського університету, був професором, завідувачем кафедри. Потім, у 1939—1940 роках — завкафедри теоретичної фізики Свердловського університету. 25 червня 1940 року у фізичному інституті Академії наук СРСР Дмитро Дмитрович захистив докторську дисертацію «Основи теорії ядерних сил». Після захисту дисертації, у тому ж 1940 році, вченому дозволили повернутися у Київ, де він також очолив кафедру теоретичної фізики у Київському державному університеті імені Тараса Григоровича Шевченка.

1943 року Іваненка запрошують на посаду професора фізичного факультету Московського державного університету, де він працював до останніх років свого життя.

Біографи вченого відзначають, що у квітні — серпні 1945 року вчений «перебував у лавах Радянської армії в Німеччині». Чим займався в окупованій нацистській Німеччині сорокарічний учений, не пояснюється, однак можна припустити, що фізик-ядерник залучався НКВС до вивчення трофейних документів і матеріалів німецької ядерної програми в рамках атомного проекту СРСР.

З 1944 року по сумісництву завідував кафедрою фізики Тимірязєвської сільськогосподарської академії, де керував роботами з використання атомної науки в біології і сільському господарстві. Однак після відомої серпневої сесії ВАСХНІЛ 1948 року і початку боротьби з «метафізичним напрямом у біології» був звільнений з академії. У 1950—1960 роках продовжив роботу в цьому напрямі вже як науковий співробітник Інституту природознавства і техніки АН СРСР.

Дмитро Дмитрович Іваненко систематично бував в Україні, зокрема на «Ужгородських конференціях», які влаштовувалися в Ужгородському університеті головно зусиллями проф. Ю. Ломсадзе та його кафедри — офіційно «Всесоюзні конференції з теорії квантових полів та елементарних частинок».

Дмитро Дмитрович Іваненко зробив фундаментальний внесок у розвиток багатьох розділів ядерної фізики, теорії поля та теорії гравітації. Він запропонував нову метричну геометрію (геометрія Іваненко — Ландау — Клера), спільно з Георгієм Гамовим вивів рівняння Шредінгера, виходячи з моделі 5-вимірного простору (1926). Разом із Володимиром Фоком поклав початок фундаментальному узагальненню рівняння Дірака на Ріманову геометрію (1928)[6], разом з Амбарцумяном висунув ідею дискретного простору (1930), яка стала підґрунтям сучасної квантової теорії поля.

Світове визнання здобув у травні 1932 року, коли першим запропонував протон-нейтронну модель атомного ядра: на основі аналізу експериментальних даних він припустив, що ядро складається лише з протонів і нейтронів.

У 1934 році Іваненко разом з Ігорем Таммом запропонував модель ядерних сил шляхом обміну частинками — парою електрон-антинейтрино. Про важливість відкриття свідчить те, що в деяких енциклопедіях помилково

зазначається, що І. Є. Тамм отримав Нобелівську премію саме за модель ядерних сил, а не за «черенковське випромінювання».

Ще одним видатним відкриттям Дмитра Іваненка стало передбачення ним спільно з Ісаком Померанчуком в 1944 році синхротронного випромінювання ультрарелятивістських електронів та подальші роботи з класичної теорії синхротронного випромінювання. Видана в 1949 році праця Д. Д. Іваненка і А. О. Соколова «Класична теорія поля» стала першим сучасним підручником із теорії поля.

У 60–80-ті роки спільно з учнями виконав низку досліджень із теорії гравітації.

Джерела:

http://esu.com.ua/search_articles.php?id=14148

<http://www.ivanenko-d-d.ru/>

<https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Стещенко Микола Володимирович (28.11.1927–18.03.2018)

Народився 28 листопада 1927, Диканька, Полтавська область, Україна — пом. 18 березня 2018) — український учений-астрофізик, доктор фізико-математичних наук, професор. Академік Національної академії наук України (1997), член-кореспондент АН СРСР (1990) та Російської академії наук (1991). Заслужений діяч науки і техніки України.

Директор Науково-дослідного інституту «Кримська астрофізична обсерваторія» у 1987—2005.

Школу закінчив у повоєнні роки із золотою медаллю.

Навчався на фізичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, де обрав спеціалізацію «астрофізика», з якою надалі й було пов'язане усе його життя.

Після закінчення університету прийнятий в аспірантуру, де темою наукових досліджень обрав фізичні процеси на Сонці. У 28 років захистив кандидатську дисертацію у Пулковому під Ленінградом.

1957 року Микола Стещенко прийшов працювати науковим співробітником у Кримську астрофізичну обсерваторію. Тут він пройшов шлях від молодшого наукового співробітника до директора Науково-дослідного інституту «Кримська астрофізична обсерваторія».

Дисертацію доктора наук захистив у 1973 році.

Працював завідувачем лабораторії експериментальної астрофізики. Під його керівництвом створено велику технічно оснащену лабораторію, де освоєно технологію отримання першокласних великогабаритних оптичних поверхонь.

Микола Володимирович Стещенко відомий як астрофізик, дослідник Сонця і фахівець з оптики й телескопобудування.

Він виконав низку фундаментальних досліджень із фізики Сонця, вивчаючи тонкі ефекти у спостереженнях. Учений довів, що сонячні плями

виникають при напруженості магнітного поля близько 1500 гс, а не 200—300 гс, як вважалося раніше. Цей результат принципово важливий для розуміння природи сонячного магнетизму і має фундаментальне значення. Уперше встановлено верхню межу для магнітного поля сонячних гранул, виявлено тонкоструктурні елементи у флоклах Сонця з напруженістю магнітного поля до 200 гс. Ці дані згодом були повністю підтверджені у дослідженнях закордонних учених і лягли в основу докторської дисертації, яку Микола Володимирович захистив 1973 року. Учений брав активну участь у лабораторному моделюванні процесу сонячних спалахів і вивченні спектрів потужного імпульсного розряду у водні, одержавши важливі для розуміння природи сонячної активності результати.

Як завідувач лабораторії експериментальної астрофізики М. В. Стешенко успішно займався космічними дослідженнями. Особливо слід відзначити важливі результати, які він отримав на основі аналізу ультрафіолетових спектрів активних областей на Сонці за допомогою орбітального сонячного телескопа станції «Салют-4».

За участю Миколи Володимировича було розроблено методи прогнозування радіаційної безпеки сонячних спалахів, які застосовували в оперативній службі під час польотів радянських космонавтів.

Ще одна сфера наукових зацікавлень М. В. Стешенка — розробки в галузі адаптивної оптики і створення оптичних систем для наземних і космічних телескопів нового покоління. Під керівництвом ученого в НДІ «КрАО» створено велику технічно оснащену лабораторію, де освоєно технологію отримання першокласних великогабаритних оптичних поверхонь, зокрема дзеркал із ситалу. Це дало можливість радикально перебудувати баштовий сонячний телескоп обсерваторії, який став одним із найбільших і найефективніших телескопів у світі. Під науковим керівництвом Миколи Володимировича були створені найбільший орбітальний сонячний телескоп ОСТ-1, який успішно працював у 1975 році на станції «Салют-4» у космосі; оптика першого в нашій країні багатоелементного телескопа діаметром 1,2 метра.

Розроблено принципове рішення багатоелементного оптичного телескопа діаметром 25 метрів. Запропоновано метод виготовлення і контролю тонких дзеркал для зоряного космічного телескопа і виготовлено оптику високої якості для найбільшого на той час у космосі телескопа діаметром 0,8 м, який успішно працював із березня 1983 р. упродовж 6 років на високоапогейному об'єкті «Астрон» і дав цінну наукову інформацію про ультрафіолетові спектри зірок, галактик, квазарів, комети Галлея, Наднової зірки 1987 року.

Плідну наукову діяльність М. В. Стешенко поєднував з адміністративною: протягом 26 років він був заступником директора, 17 років очолював НДІ «КрАО» і, зокрема, одну з найбільших його лабораторій. Учений керував розробленнями космічного ультрафіолетового телескопа діаметром 1,7 метра для міжнародної високоапогейної станції «WSO-UV».

М. Стешенко — автор понад 85 наукових публікацій.

Джерела:

<http://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Pages/default.aspx?PersonID=0000012964>

<https://uk.wikipedia.org/wiki>

**Челомей Володимир Миколайович (17 (30) червня 1914,
Седльце — 8 грудня 1984, Москва)**

Український механік, фахівець у галузі динаміки стійкості складних коливальних систем, генеральний конструктор ракетно-космічної техніки, дійсний член АН СРСР (з 1962 року), дійсний член Міжнародної академії астронавтики (з 1974 року), двічі Герой Соціалістичної Праці (1959, 1963).

Народився 30 червня 1914 року в містечку Седльці (нині Мазовецьке воєводство, Польща, тоді Привіслінський край, Седлецька губернія, Російська імперія) у сім'ї вчителів. Мама Євгенія Хомівна (у дівочтві Клочко) була полтавкою за походженням. Батько був дуже обізнаною людиною в багатьох галузях, що передалося і його синові.

Незабаром після народження сина сім'я переїхала у Полтаву, де мешкала бабуся, подаль від району бойових дій Першої світової війни. Оселилися на Келінському проспекті (тепер Першотравневий) у будинку, який на початку 1880-х років збудувала сестра М. В. Гоголя Г. В. Гоголь-Яновська (розібраний у 1969 році). Челомей мешкали в одному будинку з нащадками Гоголя і Пушкіна — Данилевськими і Биковими, у яких часто бували А. Макаренко і В. Короленко. Майбутній конструктор зростав і формувався в інтелігентному середовищі, грав на фортепіано, любив класичну літературу, читав багато книг з історії техніки і фізики. Навчався в 10-й семирічній школі м. Полтави.

У 1926 році родина переїхала у Київ, де Володимир Челомей продовжив навчання у семирічній трудовій школі № 45. У 1929 році після закінчення школи вступив до Київського автомобільного технікуму; в 1932 році, закінчивши технікум, вступив на авіаційний факультет Київського політехнічного інституту (в 1933 році на базі цього факультету був створений Київський авіаційний інститут).

Ставши студентом, продовжував посилено займатися самоосвітою: слухав лекції з математики, фізики і механіки в Київському університеті і Українській академії наук. Особливо його цікавила механіка і, зокрема, теорія коливань. Завдяки блискучим здібностям і працьовитості він отримав прекрасну фундаментальну освіту.

У ВУАН йому вдається прослухати курс лекцій із механіки та математики видатного італійського вченого Тулліо Леві-Чивіта, автора математичного апарату загальної теорії відносності А. Ейнштейна.

У студентські роки активно займався науковою роботою. За час навчання в КАІ ним було опубліковано понад 20 наукових статей. У 1936 році літографським способом була видана його робота «Векторне числення», яка

стала для студентів основним навчальним посібником. Рисою багатьох його праць було те, що результати досліджень впроваджувалися в практику.

Під час практики на Запорізькому моторобудівному заводі він «... виконав велику розрахунково-дослідну роботу по крутильним коливанням авіамоторів» і «... проявив особливо високу теоретичну та інженерну підготовку». Ця та інші роботи Челомея дозволяли з'ясовувати причини відмов авіадвигунів. Уже тоді у нього виник задум пульсуючого повітряно-реактивного двигуна, і він, отримавши дозвіл, проводив на обладнанні заводу досліді з метою його створення.

На заводі він прочитав інженерам великий 70-годинний курс лекцій із теорії коливань. За відгуком академіка Л. І. Сєдова, багаті теоретичні результати, викладені в цих лекціях, для того часу були новими і надалі увійшли у підручники та спеціальні довідники.

У 1937 році В. М. Челомей на рік раніше з відзнакою закінчив Київський авіаційний інститут. Дипломна робота «Коливання в авіаційних двигунах» була захищена блискуче і визнана Вченою радою видатною, на рівні кандидатської дисертації.

Після закінчення інституту працював в Інституті математики АН УРСР і навчався в аспірантурі. У 1939 році захистив кандидатську дисертацію «Динамічна стійкість елементів авіаційних конструкцій».

Наукові інтереси В. М. Челомея зосередилися на дослідженні динамічної стійкості пружних систем. Під час цих досліджень він отримав важливі теоретичні результати, що мали застосування на практиці, — запропонований ним метод визначення поздовжніх, поперечних і крутильних коливань пружних систем. Цей метод дозволяє створити універсальну обчислювальну програму для ЕОМ і широко застосовується в наш час.

У 1940 році було засновано 50 Сталінських стипендій для особливо видатних молодих вчених, котрі працюють над докторськими дисертаціями. У їх коло було включено і В. М. Челомея — наймолодшого докторанта АН СРСР. Був установлений термін завершення та захисту дисертації — 1 червня 1941 року. Дисертація була захищена в строк, але через початок війни праця не була затверджена ВАКом, і Челомей в наступні роки доопрацьовував її в процесі поточних наукових досліджень. Новий захист відбувся через 10 років, у 1951 році в МВТУ імені М. Е. Баумана. У 1952 році йому було присвоєно звання професора.

Влітку 1941 — призначений начальником групи реактивних двигунів Центрального інституту авіаційного моторобудування (ЦІАМ) імені Баранова, де в 1942 році ним був створений перший у СРСР пульсуючий повітряно-реактивний двигун, який встановлювався на низці літальних апаратів.

Наказ Наркомату авіаційної промисловості від 19 вересня 1944 року про призначення В. М. Челомея Головним конструктором і директором дослідного авіаційного заводу № 51 поклав початок створенню нової організації, зі своїми тематикою, завданнями, принципами та методами роботи, які прищепив колективу його головний конструктор.

На початок 1945 року в КБ ученим був створений літак-снаряд 10Х. У 1948 році закінчилися його випробування, але на озброєння він не був прийнятий через незадовільні тактико-технічні характеристики. В. М. Челомей на деякий час відійшов від практичної конструкторської роботи, займався наукою і викладанням, проте тематику крилатих ракет (так стали називати літаки-снаряди) не залишив.

Розробками В. М. Челомея зацікавилася командування ВМФ СРСР, і в червні 1954 в Тушино на моторному заводі № 500 створено спеціальну конструкторську групу з проектування крилатої ракети другого покоління. У цій ракеті реалізовувалися нові ідеї вченого: по-перше, ракета містилася в транспортно-пусковому контейнері, закритому герметичною кришкою; по-друге, крила ракети в контейнері знаходилися у згорнутому стані і розкривалися після старту; по-третє, застосовувався пороховий прискорювач для виведення ракети з контейнера. Реалізація цих ідей дозволила Радянському Союзу випередити США в питанні озброєння підводних човнів.

У 1955 році В. М. Челомею передали механічний завод у місті Реутові під Москвою, де було створено дослідне конструкторське бюро — ДКБ-52 Міністерства авіаційної промисловості. Челомей зумів створити на підприємстві згуртований і ефективний творчий колектив, що було важливим досягненням, яке забезпечило подальші успіхи. За короткий час під його керівництвом конструкторське бюро зросло і перетворилося на потужну науково-конструкторську організацію.

Період 1956–1965 характеризується як етап визнання В. М. Челомея і його КБ у переліку провідних підприємств оборонних галузей промисловості. Відродження конструкторського бюро в Реутові дозволило розгорнути роботи зі створення принципово нового типу крилатої ракети зі спадним у польоті крилом, а також виграти змагання в умовах жорсткої конкурентної боротьби зі сформованими авіаційними КБ Мікояна, Ілюшина та Берієва і відкрити дорогу до переозброєння Військово-Морського Флоту СРСР комплексами ракетної зброї.

1958 — обраний членом-кореспондентом АН СРСР.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 червня 1959 року Челомею Володимиру Миколайовичу присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і Молот».

1959 — призначений Генеральним конструктором ДКБ-52. До того часу навколо ДКБ-52 створилася велика кооперація дослідних і промислових підприємств, найбільшим з яких став Московський машинобудівний завод імені М. В. Хрунічева.

1962 — обраний дійсним членом Академії наук СРСР зі спеціальності «механіка».

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28 квітня 1963 року В. М. Челомей нагороджений другою золотою медаллю «Серп і Молот».

В. М. Челомею належить велика заслуга у створенні основної ударної сили РВСН, знаменитої «сотки» — міжконтинентальної ракети УР-100, що

забезпечила для СРСР стратегічний паритет зі США. Понад тисячу УР-100 було встановлено в шахтні споруди на території СРСР. Причому «сотка» легко могла модернізуватися, і таких модифікацій було безліч: УР-100К, УР-100У, УР-100НУ та інші. Челомей спочатку поставив на перше місце не тільки високу надійність ракетного комплексу і точність попадання головної частини в ціль, а й дешевизну виготовлення і простоту експлуатації.

У 1964 В. М. Челомей запропонував концепцію орбітальної пілотованої станції (ОПС) для вирішення різних, насамперед оборонних завдань. Він бачив в ОПС наймогутніший засіб оперативної космічної розвідки. Пропонувалося створити спостережний пункт із комфортними умовами існування для змінюваного екіпажу з двох-трьох осіб, термін дії станції – 1—2 роки, виведення на орбіту — носієм УР-500К.

Із 1979 року почався важкий етап у житті генерального конструктора та його підприємства. В. М. Челомей піддався безперервному тиску, обмеженню діяльності з боку керівництва оборонними галузями промисловості на чолі з Д. Ф. Устиновим. Після заборони робіт із пілотованої програми колектив ЦКБМ переорієнтувався на роботу над комплексом «Алмаз» у безпілотному варіанті. За рахунок відмови від системи життєзабезпечення космонавтів вдалося розмістити на борту потужний комплекс апаратури для дистанційного зондування Землі, зокрема унікальний радіолокатор бокового огляду з високою роздільною здатністю. Але підготовлена до старту в 1981 році автоматична станція пролежала на космодромі до 1985 року.

В. М. Челомей – автор багатьох праць (здебільшого засекречених), у довоєнний час писав також українською мовою. З 1950-х років брав активну участь у різних проектах ракетобудування в СРСР, був одним із головних учених-консультантів у галузі ракетних двигунів для ракет та літальних апаратів, переважно військового призначення. По смерті Михайла Янгеля (1971) — головний керівник радянської космічної програми, конструктор супутників «Протон», «Польот», «Космос-1267», орбітальних станцій «Салют-3» і «Салют-5».

У конструкторському бюро В. М. Челомея розроблено й виготовлено крилаті ракети 10ХН, ракету-носій «Протон» (на його рахунку відправка у Всесвіт апаратів серії «Зонд», «Луна», «Венера», «Марс», «Вега», а також орбітальних станцій «Мир», «Салют»), штучні супутники Землі серій «Політ» і «Космос», орбітальні станції «Салют-3» і «Салют-5». Саме В. Челомею належить ідея і реалізація транспортного орбітального корабля багаторазового використання. За даними І. Шарова всього, починаючи з 1965 року, було здійснено понад 200 запусків носіїв типу «Протон», рівень його надійності за останні роки оцінюють не менше ніж 96 %.

В. М. Челомей опублікував низку вагомих оригінальних робіт із багатьох проблем прикладної математики, стійкості пружних систем, теорії коливань складних динамічних систем із нелінійними і періодично змінюваними параметрами, теорії нелінійних пневматичних і гідравлічних сервомеханізмів,

теорії двигунів та інших машин. Ці праці залишили глибокий слід у застосуванні теоретичної механіки до інженерної справи.

Серед цих досліджень особливе значення має узагальнення класичної задачі Ейлера про стійкість і доказ можливості підвищення стійкості шляхом вібрації.

Джерела:

http://kpi.ua/chelomey_volodymyr

<http://history-poltava.org.ua/?p=9459>

<https://uk.wikipedia.org/wiki>

Підготував О. О. Кучеренко

ІНФОРМАТИКИ

Анісімов Володимир Владиславович (народився 7.03.1947 в Києві)

Закінчив Київський університет (1969), де працював (із 1978 — завідувач кафедри). З 2002 живе і працює у Великій Британії. Автор наукових праць у галузі теорії стохастичних систем та прикладного системного аналізу. Уперше ввів та дослідив новий клас — процеси з перемиканнями.

Глушков Віктор Михайлович (24 серпня 1923, Ростов-на-Дону, РРФСР, СРСР— 30 січня 1982, Москва, РРФСР, СРСР)

Український радянський учений, піонер комп'ютерної техніки, автор фундаментальних праць у галузі кібернетики, математики і обчислювальної техніки, ініціатор і організатор реалізації науково-дослідних програм створення проблемно-орієнтованих програмно-технічних комплексів для інформатизації, комп'ютеризації і автоматизації господарської і оборонної діяльності країни.

Кривонос Юрій Георгійович (12 квітня 1939, Дебальцеве —12 лютого 2017, Київ)

Академік НАН України, доктор фізико-математичних наук. Заступник директора з наукової роботи Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова (1996–2017). Під його керівництвом розроблено методи проектування та технологічний інструментарій створення розподілених інформаційних технологій для комплексної автоматизації діяльності територіально-розподілених об'єктів.

Летичевський Олександр Адольфович (нар. 3 травня 1935, Київ)

Український кібернетик, академік (2009), доктор фізико-математичних наук (1971), професор (1982). Розробив і викладає нормативні курси «Сучасні проблеми кібернетики» та «Сучасні проблеми інформатики».

Ющенко Катерина Логвинівна (8 грудня 1919, Чигирин — 15 серпня 2001)

Автор першої у світі мови програмування високого рівня («адресної мови програмування»), науковець-кібернетик, доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент АН УРСР (1976), заслужений діяч науки, лауреат премій Ради Міністрів СРСР, дійсний член Міжнародної академії комп'ютерних наук [2], двічі — Державної премії України, премії НАН України імені Глушкова. Нагороджена орденом княгині Ольги.

Джерела:

За матеріалами сторінки «Персональний склад НАН України» (<http://www.nas.gov.ua/UA/Members/Pages/Letter.aspx>).

Підготувала С. П. Шостя

ФАХІВЦІ В ГАЛУЗІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Савенко Ігор Васильович (27.06.1973, м. Переяслав-Хмельницький Київської області)

Учений, фахівець у галузі технологічної освіти, кандидат педагогічних наук (2009), доцент (2010).

Коло наукових інтересів: дизайн-освіта, розробка сучасних підходів до впровадження дизайнерської культури в систему професійної освіти молоді.

Закінчив Переяслав-Хмельницьке середнє професійно-технічне училище № 22 (Київська обл.) (1991), педагогічно-індустріальний факультет (1996), аспірантуру (2004), Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У Полтавському державному педагогічному інституті ім. В. Г. Короленка з 1996: асистент (1996–2004) ст. викладач (2007–2010), доцент (з 2010) кафедри основ виробництва та дизайну, член Всеукраїнської асоціації наукових і практичних працівників технологічної освіти (2012), заступник декана факультету технологій та дизайну (2012–2014), член Співки дизайнерів України (2015), учений секретар спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання (2015).

Із 2014 року працює над докторським дисертаційним дослідженням «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів технологій до навчання основ дизайну в загальноосвітніх навчальних закладах» за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання технологій.

Праці: Дидактичні особливості часового дозування навчального матеріалу інтегрованого курсу «Основи графічного дизайну» (К., 2014), Теоретичне обґрунтування змісту підготовки вчителів трудового навчання до викладання основ дизайну (Тернопіль, 2016), Дизайн-освіта як фактор гармонізації відносин суспільства і особистості (Братислава, 2016), Сутність підготовки майбутніх учителів дизайну і технологій (Баку – Ужгород – Дрогобич, 2016), Естетичне виховання у процесі підготовки майбутніх учителів технологій до викладання основ дизайну (Рівне, 2016), Підготовка майбутніх учителів дизайну та технологій у педагогічному ВНЗ (Полтава, 2016).

Кузьменко Павло Іванович (10.11.1971, м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.)

Учений, фахівець у галузі технологічної та професійної освіти, кандидат педагогічних наук (2011), доцент (2013).

Коло наукових зацікавлень: комп'ютерна графіка, проектування меблів.

Закінчив Полтавську СШ № 6 (1988), Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1997), аспірантуру Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (1998–2001). У Полтавському державному педагогічному інституті ім. В. Г. Короленка (нині національний педагогічний університет) з 1997: асистент (1997–2005), ст. викладач (2005–2013), доцент (з 2013) кафедри основ виробництва та дизайну.

Коло наукових зацікавлень: комп'ютерна графіка, проектування меблів.

Праці: Використання систем автоматизованого проектування на уроках трудового навчання // Імідж сучасного педагога. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2016; Формування технічних понять студентів під час вивчення технічних дисциплін // Щомісячний науковий журнал «Smart and Young». – 2016. – № 3; Впровадження інформаційно-педагогічних технологій у забезпечення самостійної роботи студентів // Молодь і ринок. – 2014. – № 3 (110); Комп'ютерна графіка як засіб підготовки інженера-педагога // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: Реалії та перспективи. – Випуск 39 : збірник наукових праць / за ред. Д. Е. Кільдерова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013; Використання сучасних комп'ютерних технологій в процесі підготовки майбутніх вчителів технологій // Освітня галузь «Технології»: реалії та перспективи : – Випуск 30: збірник наукових праць / за ред. Д. Е. Кільдерова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013; Діагностування студентів при вивченні навчальної дисципліни «Технічна та комп'ютерна графіка» // Трудова підготовка в сучасній школі (науково-методичний журнал). – 2013. – № 11 (115).

Тхоржевський Дмитро Олександрович (18.06.1930–10.01.2002 р.)

Відомий учений у галузі педагогіки і методики трудового навчання, дослідник проблем трудового навчання і професійної підготовки учнів у системі загальноосвітньої школи та професійно-технічної освіти, кандидат педагогічних наук (2011), доктор педагогічних наук (2013).

Народився 18 червня 1930 р. у м. Київ. В 1945 році Дмитро екстерном (і на «відмінно») закінчив сім класів. Вчитися далі довелося у вечірній школі, яку він закінчив із золотою медаллю. Золотий медаліст вступив до Київського політехнічного інституту на спеціальність «Технологія машинобудування, верстати й інструменти». Він був кращим студентом курсу. Завдяки цьому після закінчення інституту (1955) зміг отримати призначення на викладацьку роботу – у технікум на Донбасі. В 1959 р. Дмитро Олександрович повернувся до рідного Києва і вступив до аспірантури Педагогічного інституту.

В 1963 році він захистив кандидатську дисертацію, а в 1976-му – докторську. Ще в радянські часи був обраний членом-кореспондентом Академії педагогічних наук СРСР, а при створенні Академії педагогічних наук у незалежній Україні став одним із її засновників, дійсним членом.

Д. А. Тхоржевський у Київському національному педагогічному університеті ім. М.Драгоманова створив і багато десятиліть очолював кафедру методики трудового навчання й креслення, був головним редактором відповідного професійного журналу. Учнями Дмитра Олександровича стали десять докторів наук, більше ніж 50 кандидатів наук, тисячі студентів. Ним написані десятки монографій, сотні статей. За підручниками Дмитра Олександровича вчилися й вчаться в педагогічних інститутах майбутні вчителі трудового виховання не тільки в Україні, а й у найближчому зарубіжжі. Серед них «Дидактика трудового навчання», «Методика трудового навчання», «Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи», «Концепція трудового навчання у 12-літній загальноосвітній школі». В останні роки життя академік Тхоржевський різко змінив основний напрям своєї наукової праці. Він не покинув проблем трудового виховання в школі, залишався завідувачем кафедрою, але почав розробляти Концепцію виховання національної самосвідомості в середній школі. Він не встиг закінчити цю працю, що її вважав найважливішою в житті.

Сидоренко Віктор Костянтинович (27.02.1951–18.11.2013)

Професор Сидоренко є відомим спеціалістом у галузі загальнотехнічної та графічної підготовки учнівської і студентської молоді. Його наукові публікації, навчальні та методичні посібники присвячені актуальним проблемам трудового навчання школярів, їх професійного самовизначення та розумового розвитку.

Професор Сидоренко є відомим спеціалістом у галузі загальнотехнічної та графічної підготовки учнівської і студентської молоді.

Народився Віктор Сидоренко в м. Білій Церкві на Київщині.

Закінчивши з відзнакою механічне відділення Київського технікуму радіоелектроніки, навчався на механіко-машинобудівному факультеті Київського політехнічного інституту. Активно провадив науковий пошук: став співавтором наукових публікацій та технічних винаходів у галузі створення прогресивних металорізальних інструментів, був неодноразовим переможцем Всесоюзного конкурсу на кращу студентську наукову роботу в галузі технічних наук.

Його сміливі на той час ідеї в галузі інструментального виробництва мали визнання і підтримку провідних учених інститутів Проблем матеріалознавства і Надтвердих матеріалів АН України.

Після завершення інституту обрав викладацьку діяльність і працював на кафедрі трудового навчання і креслення Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького, пройшовши шлях від асистента (1977 р.) до професора (1996 р.), завідувача кафедри трудового навчання і креслення (2000 р.).

Багато зусиль докладав Віктор Костянтинівич до вдосконалення навчально-виховного процесу на рідному педагогічно-індустріальному факультеті НПУ імені М. П. Драгоманова, який із його ініціативи реорганізовано в Інститут гуманітарно-технічної освіти.

Упродовж 2006–2008 років Віктор Сидоренко – директор-організатор, директор Інституту професійно-технічної освіти АПН України.

2009 року професор Сидоренко очолив кафедру методики навчання Національного університету біоресурсів і природокористування України. 1995 року став доктором педагогічних наук, а 1997 — професором.

У 2003 році його обрано членом-кореспондентом Академії педагогічних наук України по відділенню дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті, а 2007 року обрано членом Президії АПН України.

З 2004 року — Почесний професор Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, з 2008 р. — дійсний член Міжнародної академії проблем людини в авіації і космонавтиці.

Професор Сидоренко є відомим спеціалістом у галузі загальнотехнічної та графічної підготовки учнівської і студентської молоді. Його наукові публікації, навчальні та методичні посібники присвячені актуальним проблемам трудового навчання школярів, їх професійного самовизначення та розумового розвитку. Наукові ідеї В. К. Сидоренка добре відомі і в багатьох країнах Європи. Професор Віктор Сидоренко – автор 330 наукових та навчально-методичних праць, серед яких монографії, підручники і навчальні посібники для загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів та вищих педагогічних закладів освіти, методичні посібники, навчальні програми, схвалені МОН України.

Під його керівництвом захищено 9 докторських і понад 50 кандидатських дисертацій. Також брав активну участь у роботі спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій із педагогічних наук. Відмінник освіти України (2000 р.),

нагороджений почесними відзнаками низки педагогічних університетів України, Почесними грамотами МОН (2002 р., 2005 р.) і АПН (2006 р.) України, знаком МОН України «За наукові досягнення» (2005 р.), Почесною Грамотою Верховної Ради України (2006 р.).

Коберник Олександр Миколайович (1.01.1953 р.)

Народився 1 січня 1953 року на Житомирщині. Розробник авторських програм з педагогіки, менеджменту в освіті, інноваційних педагогічних технологій, теорії і методики трудового навчання (1984 – кандидат педагогічних наук, 2000 – доктор, 2001 – професор, декан технологіко-педагогічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, з 2006 року – директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти, з 2014 – завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Після закінчення в 1968 році Коростишівського педагогічного училища вступив до Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького на факультет загальнотехнічних дисциплін, навчався у заочній аспірантурі Київського університету ім. Т.Г. Шевченка. У 1977 році розпочав трудову діяльність учителем фізики і трудового навчання на Житомирщині. У 1980 році був призначений директором школи, а з 1984 року – завідувачем Червоноармійського районного відділу освіти Житомирської області.

У 1984 році захистив кандидатську дисертацію на тему: "Удосконалення трудової підготовки старшокласників сільської загальноосвітньої школи". З 1987 року працює в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини: старшим викладачем, доцентом і завідувачем кафедри педагогіки і психології, проректором з наукової роботи. У 1997 році вступив до докторантури, а у 2000 році захистив докторську дисертацію "Психолого-педагогічне проектування виховного процесу в сільській загальноосвітній школі", з 2001 року – професор, завідувач кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, у цьому ж році обраний деканом технологіко-педагогічного факультету, з 2006 року – директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти.

З 2014 року працює завідувачем кафедри педагогіки та менеджменту освіти. Є розробником авторських програм із педагогіки, менеджменту в освіті, інноваційних педагогічних технологій, теорії і методики трудового навчання. Здійснює керівництво аспірантами і докторантами, підготував десять кандидатів педагогічних наук, очолює науково-дослідну лабораторію „Проблеми трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи”, якою розроблено Концепцію трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи, дві навчальні програми, які проходять експериментальну апробацію в загальноосвітніх школах, співавтор навчальної програми з трудового навчання для 5–9 класів.

Керує держбюджетною темою “Наукові засади застосування проектної технології у навчально-виховному процесі”.

Має більше ніж 300 публікацій: 2 підручники, 5 монографій, 10 посібників, зокрема: “Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі”, “Управління виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі”, “Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом”, “Інноваційні педагогічні технології на уроках трудового навчання”, “Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід”.

Є головою спеціалізованої вченої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, членом спеціалізованої вченої ради Інституту проблем виховання, кількох редакційних колегій фахових видань.

Нагороджений нагрудними знаками “Відмінник освіти України”, “Антон Макаренко” та “Петро Могила”, Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, Президії Академії педагогічних наук України, Черкаської обласної державної адміністрації тощо.

Джерело:

У серце увійде лише те, що іде від серця (з нагоди 60-річчя професора Олександра Миколайовича Коберника) : біографічне видання / авторський колектив наукової школи професора О. М. Коберника / за заг. ред. О. М. Коберника. – Умань, ПП Жовтий О. О., 2012. – 146 с.)

Терещук Андрій Іванович (08.01.1973 р , м. Умань)

Доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Співавтор державного стандарту загальної освіти (2011), державного стандарту початкової освіти в проекті "Нова українська школа" (2017), автор та співавтор шкільних підручників із трудового навчання і технологій, співрозробник навчальних програм із трудового навчання та технологій для загальноосвітньої школи.

Досліджує концептуальні питання технологічної освіти, проблеми формування змісту технологічної підготовки у старшій школі, реалізацію особистісно орієнтованого підходу у профільній технологічній підготовці, особливості проектної діяльності учнів 10–11 класів.

Основні публікації:

Підручники

1. Технології: 11 кл. : підручник / О. М. Коберник, А. І. Терещук, О. Г. Гервас [та ін.] – К. : Літера ЛТД, 2011. – 160 с. : іл.

2. Технології: 10 кл. : підручник / О. М. Коберник, А. І. Терещук, О. Г. Гервас [та ін.] – К. : Літера ЛТД, 2010. – 160 с. : іл.

Посібники з грифом МОН України

3. Терещук А. І. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій : метод. посіб. для вчителів. Модулі / А. І.

Терещук, С. М. Дятленко. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 128 с. (гриф МОН України лист № 1.4/18-Г-340 від 29.06.2010 р.).

Програми

4. Терещук А. І. Технології. 10–11 класи : навчальна програма. Рівень стандарту, академічний рівень. Варіативні модулі. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – 140 с. (гриф МОН України лист № 1.4/18-Г-339 від 29.06.2010 р.).

Статті у фахових виданнях

5. Терещук А. І. Технологічні та методичні основи сучасного уроку трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 1. – С. 10–13.

6. Терещук А. І. Інтерактивні технології та їх застосування в процесі трудового навчання : навчально-методичний посібник : Інноваційні педагогічні технології в трудовому навчанні / За заг. ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука. – Тернопіль-Умань, 2007. – С. 157–179.

7. Терещук А. Сучасні тенденції розвитку технологічної освіти в Україні // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – 2008. – №3. – С. 134–139.

8. Терещук А. І. Компетентнісні засади технологічної освіти // Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2008. – №10 – С. 74–78.

9. Терещук А.І. Перспективи технологічної освіти учнів старшої профільної школи : проблеми змісту та організації. Сучасні інформ. Технології та інноваційні метод. навч. у підготов. фахівців // Зб. наук. пр. – Випуск 18/Редкол. : І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця, 2008. – С. 144-148.

10. Терещук А. Особистісно-орієнтований підхід як провідний шлях профілізації старшої школи // Зб. наук. праць УДПУ імені Павла Тичини / гол. ред.: Мартинюк М.Т. – Умань, 2010. – Ч. 3. – 394.

11. Терещук А.І. Проектна технологія в контексті особистісно-орієнтованого підходу в процесі трудового навчання // Наук. Записки Тернопільського НПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2010. – №1. – 265 с.

12. Терещук А. Профілізація старшої школи як провідний шлях удосконалення загальноосвітньої школи // Трудова підготовка в закладах освіти. – №2. – 2010. – С. 6-12.

13. Терещук А. Зміст та особливості технологічної освіти учнів у старшій школі // Трудова підготовка в закладах освіти. – №9. – 2011. – С. 6-9.

14. Терещук А.І. Генеза проблеми профільного навчання у вітчизняному досвіді шкільної освіти // Наук. записки Тернопільського НПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2011. – №3. – С. 93-99.

15. Терещук А. І. Концептуальне бачення профільної технологічної підготовки учнів старшої загальноосвітньої школи // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2012. – №11. – С. 42-47.

16. Терещук А. І. Зарубіжний досвід профільної підготовки старшокласників // Наук. Записки Тернопільського НПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2012. – №3. – С. 144-150.

17. Терещук А. І. Проблеми професійної орієнтації та самовизначення учнів старшої школи // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук праць. - Вип. 36 / Редкол.: Бакум З. П., Шрамко Я. В., Шелевицький І. В. та ін. – Кривий Ріг, 2012. – С. 458-465.

18. Терещук А. І. Сучасний стан і перспективи технологічної підготовки учнів старшої загальноосвітньої школи // Проблеми трудової і професійної підготовки : наук.-метод. зб. – В 3 т. / Кол. авт.; відповід. ред. і укладач В. В. Стешенко. – Словянськ : СДПУ, 2012. – Вип. 17. – Т. 1. – С. 84-90.

19. Терещук А. І. Обґрунтування профільного навчання у старшій школі загальноосвітній школі як провідного напрямку реформування вітчизняної освіти // Педагогічний альманах: зб. наук. праць. – Вип. 14/ Ред. кол.: І. Бех, Є. Голобородько, В. Олійник та ін. – Херсон, 2012. – С.56-63.

Терещук А. Компетентнісний підхід у технологічній підготовці учнів старшої школи // Зб. наук. праць УДПУ імені Павла Тичини / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – Ч. 2. – 348 с.

Кільдеров Дмитро Едуардович

Кандидат педагогічних наук, професор.

Кандидат педагогічних наук 13.00.02 – теорія і методика навчання (креслення), 2007р., професор кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки, 2014 р.

Тема кандидатської дисертації – «Навчання учнів 8-9 класів просторовим перетворенням у графічній діяльності на уроках креслення».

Закінчив індустріально-педагогічний факультет Херсонського державного педагогічного університету за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» (1999 р.), автор понад п'ятдесяти науково-педагогічних та методичних праць.

Прасолов Євген Якович (народився 10 квітня 1943 р.)

Веде роботу з патентознавства (Полтавська державна аграрна академія) на кафедрі безпеки життєдіяльності. Професор кафедри. Закінчив Київський інженерно-будівельний інститут у 1966 році. Захистив дисертацію "Вплив негайної розпалубки на основні властивості бетону вертикальних стін каналу". Має вчене звання «доцент». На інженерно-технологічному факультеті працює з 2007 року. Педагогічний стаж 35 років.

Отримав більше ніж 80 патентів на винаходи і корисні моделі. Почесні грамоти, подяки ПДАА, держадміністрації, Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України. Веде активну наукову роботу зі студентами, які на міжнародних виставках, олімпіадах займають призові місця, отримують золоті, срібні, бронзові медалі. Координатор наукового студентського гуртка.

Публікації:

1. Прасолов Є. . Стандартизація і сертифікація техніки в питаннях і відповідях. Посібник для самостійної роботи студентів інженерно-технологічного факультету. – Полтава: ПДАА, 2011. – 136 с.

2. Прасолов Є.Я. Інтелектуальна власність. Посібник для студентів вищих аграрних навчальних закладів. – Полтава : ПДАА, 2011. – 110 с.

4. Прасолов Є. Я. Інтелектуальна власність в питаннях і відповідях. Посібник для самостійної роботи студентів. – Полтава: ПДАА, 2011. – 110 с.

5. Програма навчальної дисципліни "Основи технічної творчості" для підготовки фахівців ОКР "бакалавр" напряму 6.100102 "Процеси, машини та обладнання агропромислового виробництва" у вищих навчальних закладах II – IV р.а. Міністерства аграрної політики України.

6. Технічні Умови України 29.3-00493014-001:2010 Культиватори комбіновані типу КК. Власник: Полтавська державна аграрна академія. Розробники: Бабицький Л.Ф., Браженко С.А., Лапенко Г.О., Пастухов В.І., Прасолов Є.Я., Слинько О.П.

7. Технічні Умови України 29.3-00493014-002:2011. Робочий орган ротаційний. Власник: Полтавська державна аграрна академія. Розробники: Бабицький Л.Ф., Браженко С.А., Пастухов В.І., Прасолов Є.Я.

<https://www.pdaa.edu.ua/people/prasolov-yevgen-yakovych>

Підготувала В. Г. Чемиш

ФАХІВЦІ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Круцевич Тетяна Юріївна (17.09.1946, м. Київ)

Академік УАН; Відділення фізичної культури і спорту. Доктор наук і спорту, професор; завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання, рекреації та оздоровчої фізичної культури Національного університету фізичного виховання і спорту України. Керівник секції фізичної культури і допризовної підготовки МОН України, заступник голови науково-методичної комісії з фізичної культури і спорту МОН України, член редакційної колегії журналу "Теорія і методика фізичного виховання і спорту". Наукові дослідження присвячені проблемам застосування тренувальних навантажень у заняттях з підлітками, а також розробці теорії та методики фізичного виховання різних груп населення. Автор понад 150 наукових праць. Голова робочої групи з підготовки навчальних програм з фізичної культури для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Підготувала 15 кандидатів наук. Відмінник народної освіти України. Почесний працівник фізичної культури і спорту.

Єрмолова Валентина Михайлівна

Професор кафедри історії та теорії олімпійського спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент. Заслужений працівник фізичної культури і спорту України. Очолює Олімпійську академію України, є членом комісії Національного олімпійського комітету України «Олімпійська освіта і культура», членом вченої ради Міжнародного центру олімпійських досліджень та олімпійської освіти, членом редакційної колегії науково-методичного журналу «Фізичне виховання в сучасній школі».

Валентина Єрмолова – автор (співавтор) понад 130 наукових і навчально-методичних праць, основні: «Основи здоров'я і фізична культура» – підручник для 4 класу (2004), «Фізична культура» – підручники для 5–9 класів загальноосвітньої школи (2005-2009), «Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Фізична культура. 5-12 класи» (2005), «Книга вчителя фізичної культури», «Олімпійська освіта: теорія і практика. Посібник» (2011), «Фізична культура в школі: навчальна програма для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів» (2011), «Збірник завдань для державної підсумкової атестації з фізичної культури» (2012-2014), «Навчаємо граючись: посібник» (2012), серія посібників для дітей та молоді, присвячених Олімпійським іграм (2010-2017), методичний посібник «10 уроків із П'єром де Кубертенем» (2016) тощо. Член робочої групи з оновлення навчальних програм «Фізична культура» для учнів 1–4, 5–9, 10–11 класів (2016, 2017). Працювала у складі журі всеукраїнських конкурсів: «Учитель року – 2005», «Інноваційний урок фізичної культури та урок фізичної культури з елементами футболу» (2002-2007), конкурсу на кращу модель школи олімпійської освіти (2009-2016), а також огляду-конкурсу на кращий стан фізичного виховання у навчальних закладах системи освіти України» (2002-2007). Член журі всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2018».

Підготував О. В. Сич

III. ВІДОМІ НАУКОВЦІ ПОЛТАВЩИНИ

МОВОЗНАВЦІ

При проведенні уроків української мови учителю необхідно спиратися на науково-методичне підґрунтя викладання цього предмета, яке створювалося науковцями і практиками впродовж багатьох років, зокрема чимало наукових напрацювань у царині філології належить нашим землякам. Про них і їх відкриття варто згадувати під час навчально-виховного процесу (теми досліджень науковців виділено курсивом).

Серед відомих представників наукової філологічної когорти України – уродженці м. Кременчука, Хорольського, Гадяцького, Оржицького районів Полтавщини.

Городенська Катерина Григорівна (17.11.1948 р.)

Український мовознавець, фахівець із граматики, доктор філологічних наук, професор (народилася 17 листопада 1948 року в с. Мелюшки Хорольського району).

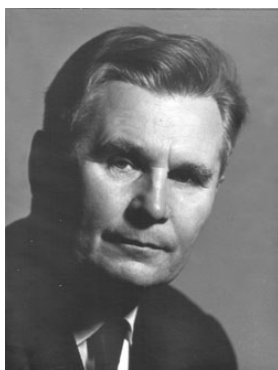
Досліджує *словотвір та граматику* сучасної української літературної мови. Автор праць із словотвору, морфології та синтаксису української мови, культури української мови, посібників із граматики для середньої та вищої школи.

Житецький Павло Гнатович (4.01.1837 р.)

Талановитий філолог, основоположник українського мовознавства, педагог, громадський діяч (народився 4 січня 1837 року в Кременчуці в родині священика).

Житецький – один з основоположників наукового дослідження української мови. Багато років збирав матеріали для історичного словника української мови, брав активну участь у створенні українського правопису. Мовознавчі дослідження та громадська активність ученого сприяли утвердженню української мови як мови літератури та науки. У низці його праць започатковано новий напрям українського мовознавства – *історію української літературної мови*. Окремі положення праць П. Житецького й понині не втратили свого значення. Помер П. Г. Житецький 18 березня 1911 року у Києві.

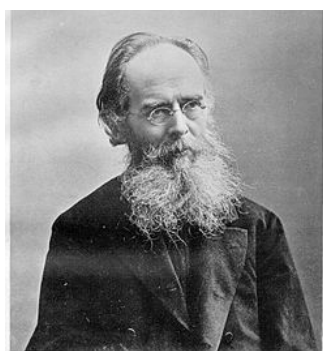

Жовто́брюх Михайло Андрі́йович (17.04.1905)

Український мовознавець, доктор філологічних наук, професор (народився 17 квітня 1905 року, село Ручки Гадяцького району).

Найгрунтовніші наукові дослідження М. Жовтобрюха присвячені проблемам *сучасної української літературної мови, історії української мови, історії українського мовознавства, культури усної і писемної мови, соціолінгвістики, порівняльної граматики слов'янських мов.*

Опублікував монографії «Українська граматика», «Східнослов'янські мови», «Нарис історії українського радянського мовознавства» тощо. Співатор і відповідальний редактор праць «Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика», «Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія»

Потебня Олександр Опанасович (22.09.1835 р.)

Мовознавець, фольклорист, літературознавець, етнограф, педагог, громадський діяч (народився 22 вересня 1835 року на історичній Полтавщині у дворянській родині: хутір Манів, поблизу села Гаврилівки Роменського повіту Полтавської губернії).

Потебня — основоположник психологічного напрямку у слов'янському мовознавстві та *автор праць із загального мовознавства, фонетики, граматики, семантики, досліджень походження мови, взаємозв'язку мови і мислення.*

Степаненко Микола Іванович (14.10.1958 р.)

Учений-мовознавець, літературознавець, публіцист, педагог (народився 14 жовтня 1958 року в с. Великоселецьке Оржицького району)

Коло наукових зацікавлень широке. Досліджує *проблеми граматики, історії та стилістики української мови.*

Опублікував краєзнавчі книги «Літературні музеї Полтавщини» та «Літературно-мистецька Полтавщина», «Літературні, літературно-мистецькі премії в Україні». Миколі Степаненкові належать науково-популярні видання «Українське рідне слово», «Рідне українське слово» — вибрані статті, виступи, роздуми про походження української мови й основні етапи її становлення, про періодизацію літературно-писемної мови, про сучасну мовну ситуацію та мовну політику в Україні, про становище української мови в діаспорі, про мовну практику видатних письменників, про роль рідної мови в освіті, утвердження української мови в конфесійній сфері.

Підготувала О.П.Коваленко

Баландіна Надія Францівна (16.07.1952, с. Широка Гребля Козятинського району Вінницької області) – мовознавець

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Член експертної ради з філологічних наук та соціальних комунікацій МОН України. Член вченої ради із захисту дисертацій при Інституті мовознавства імені О. О. Потебні, член редколегії фахових видань “Рідний край”, “Наукові записки ПНПУ” (серія “Мови і література”); “Слов`янський збірник” (Одеський національний університет ім. І. І. Мечнікова).

На ниві лінгводидактики створила новітні концепції навчальних програм і підручників із російської мови для шкіл з українською мовою навчання.

За її редакцією і участі вийшли чотирнадцять підручників “Русский язык: для школ с украинским языком обучения” і три навчальні програми з російської мови, рекомендовані МОН України. Крім підручників, дидактичний доробок включає сім навчальних посібників із розвитку ситуативного мовлення з російської і української мов.

До 200-річчя від дня народження М. Гоголя Н. Ф. Баландіною видано навчальний посібник “Гоголь на уроках русского языка: украинская тематика”.

Науковий доробок нараховує понад 160 публікацій.

Підготувала Р. О. Гелеверя

ІСТОРИКИ

Бабенко Людмила Леонідівна (24.12.1957, с. Рівне Новоукраїнського р-ну Кіровоградської обл.)

Дослідник історії релігії і церкви в Україні, доктор історичних наук, професор. Закінчила історичний факультет Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка (1979). Працювала вчителем історії в середніх школах Кіровоградщини та Полтавщини. З 1987 – в Полтавському державному педагогічному інституті (тепер університеті) ім. В. Г. Короленка, завідувачка кафедри історії України. Сфера наукових інтересів – радянські органи державної безпеки у взаємовідносинах держави і церкви, політична історія ХХ ст., історичне краєзнавство.

Волошин Юрій Володимирович (17.09. 1963, с. Крючки Балаклійського р-ну Харківської обл.)

Доктор історичних наук (2006), професор (2007), дослідник історії релігії і церкви в Україні. Закінчив історичний факультет Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка (1989) (нині – університет). Працював учителем історії середньої школи № 5 м. Полтави. З 1993 працює на кафедрі історії України Полтавського педагогічного університету

ім. В. Г. Короленка. Стипендіат американської ради наукових товариств (ACLS) (2001), Канадського інституту українських студій (KIUS) Альбертського університету (2005). Сфера наукових інтересів – історична антропологія, соціотопографія міст Лівобережної України 18 ст., маргінальні групи та злочинність у цих містах.

Год Борис Васильович (18.08.1960, м. Бобровиця Чернігівської обл.)

Учений, краєзнавець, педагог, доктор педагогічних наук (2006), кандидат історичних наук (1992), професор (2006), відмінник освіти України (1996). Закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1983). З вересня 1983 працює в Полтавському державному педагогічному інституті (нині – університет) ім. В. Г. Короленка на посадах асистента, ст. викладача, заступника декана історичного факультету, доцента, декана історичного факультету, завідувача кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії, проректора університету з науково-педагогічної роботи. Автор близько 250 наукових праць з історії, історичного краєзнавства, історії педагогічної думки, зокрема історії релігії та релігійного виховання.

Киридон Алла Миколаївна (07.12.1960, м. Біла Церква)

Учений-історик, педагог, доктор історичних наук (2007). Закінчила Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка (1984). Відтоді працює у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації: Полтавському державному педагогічному інституті ім. В. Г. Короленка – асистент кафедри історії КПРС (1984–1986), асистент (1990–1990), доц. (з 1991) кафедри політичної історії (з 1991 – кафедри історії України), зав. (1992–2002), доц. (2006–2007), проф. (2007–2007) кафедри історії України; Київському міжнародному університеті – проф. кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики (з 2007). Гол. ред. колегії «Вісника Київського міжнародного університету». Напрямок наукових інтересів: міжнародні відносини; проблеми ідентичності в умовах глобалізації; державно-церковні відносини. Автор понад 120 наукових та методичних праць, зокрема 2-х монографій. Лауреат обл. премії ім. Панаса Мирного (2007).

Киридон Петро Васильович (1961, Чернігівщина)

Історик, педагог, доктор історичних наук. Закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1984). У 1984–1986 служив у ЗС СРСР. Працював асистентом у Полтавському педагогічному інституті ім. В. Г. Короленка, навчався у аспірантурі Київського університету ім. Т. Г. Шевченка (1988–1991). З 1991 працює в Полтавському педагогічному університеті ім. В. Г. Короленка. Сфера наукових інтересів – дослідження

функціонування тоталітарного суспільства в УРСР. Автор понад 100 наукових праць.

Використані інформаційні джерела

1. Білодід В. Антонович Володимир Боніфатійович [Електронний ресурс] . – Електрон. дані. – Режим доступу :<http://litopys.org.ua/fdm/fdm01.htm> . – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

2. Грабовецький Володимир Васильович [Електронний ресурс] . – Електрон. дані. – Режим доступу :<http://anvsu.org.ua/index.files/Biographies/Grabovetskiy.htm>. – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

3. Грушевський Михайло Сергійович [Електронний ресурс] : [Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Грушевський_Михайло_Сергійович . – Загол. з титул. екрану. – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

4. Іван Крип'якевич [Електронний ресурс] . – Електрон. дані. – Режим доступу :<http://www.ukrlit.vn.ua/biography/kripyakevich.html>. – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

5. Крип'якевич І. Михайло Грушевський. Життя й діяльність [Електронний ресурс] . – Електрон. дані. – Режим доступу :<http://litopys.org.ua/rizne/kryp4.htm> . – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

6. Крип'якевич Іван Петрович [Електронний ресурс] : [Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Крип'якевич_Іван_Петрович . – Загол. з титул. екрану. – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

7. Чорновол І. Творець української легенди Львова [Електронний ресурс] / Львівська газета on-line. - 2005 . - № 111. - Електрон. дані. - Режим доступу :<http://www.gazeta.lviv.ua/articles/2005/06/24/6343/> . - Мова укр. - Перевірено : 18.06.2009.

8. Шаров І. Вчені України: 100 видатних імен. - К., АртЕк, 2006.

9. Яворницький Дмитро Іванович [Електронний ресурс] / Український об'єднаний портал УКРОП Енциклопедії. – Електрон. дані. – Режим доступу :<http://www.ukrop.com/ua/encyclopaedia/100names/6079.html> . – Мова укр. – Перевірено : 18.06.2009.

Підготувала І. О. Міщенко

МАТЕМАТИКИ

Митропольський Юрій Олексійович (03.01.1917–14.06.2008)

Народився 3.01.1917 у с. Шишаки (тепер Полтавська область). Український учений, який має наукові праці в галузі нелінійної механіки та якісної теорії нелінійних диференціальних рівнянь. Розробив теорію

нестационарних процесів у нелінійних системах з багатьма ступенями вільності та загальну теорію інтегральних многовидів у нелінійній механіці.

За матеріалами сторінки «Персональний склад НАН України»
<http://www.nas.gov.ua/UA/Members/Pages/Letter.aspx>

Підготував Є. О. Яловець

БІОЛОГИ

Голубинський Іван Миколайович (03.03.1909, м. Борзна Чернігівської обл. – 8.10.2008, м. Полтава)

Доктор біологічних наук (1973), професор (1973). Закінчив Полтавський сільськогосподарський інститут (1931). Відтоді працював на науково-дослідних станціях РФ та України. Водночас у 1937–1951 роках – викладач Житомирського сільськогосподарського інституту, а у 1962–1965 – доцент Рівненського педагогічного інституту. Із 1965 р. життя та наукова діяльність Івана Миколайовича пов'язана з Полтавою: 1965–1971 роки – доцент, 1971–1976 роки – професор кафедри ботаніки Полтавського сільськогосподарського інституту. На початку трудового життя досліджував біологію хмелю; а пізніше – розвиток чоловічих гаметофітів сільськогосподарських рослин під дією чинників середовища, а також вплив фізіологічно активних речовин на ембріогенез та плодоутворення у плодових дерев.

Джерело: Енциклопедія сучасної України. URL:
http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26669

Квасницький Олексій Володимирович (24.02.1900, с. Лиса Гора Миколаївської обл. – 24.11.1989, м. Полтава)

Академік АН УРСР (1951), доктор біологічних наук (1940), професор (1941), Заслужений діяч науки України (1960), Герой Соціалістичної Праці (1966). З початку 1930-х років і до кінця життя діяльність Олексія Володимировича пов'язана з Полтавщиною. З 1934 по 1971 роки він очолював кафедру фізіології сільськогосподарських тварин Полтавського сільськогосподарського інституту. З 1944 року завідував лабораторією фізіології розмноження тварин Полтавського науково-дослідного інституту свинарства. О. В. Квасницький досліджував фізіологію розмноження сільськогосподарських тварин і розробив фракційну технологію штучного запліднення свиней. У 2000 р. його ім'я присвоєно Полтавському науково-дослідному інституту свинарства (Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1116).

Джерело: URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Квасницький_Олексій_Володимирович

Чекалін Микола Михайлович (30.01.1929, Алтайський край, Росія – 5.01.2011, м. Полтава, Україна)

Відомий генетик і селекціонер, доктор біологічних наук (1975), професор, засновник лабораторії селекції в Полтавській державній аграрній академії. Із 1963 р. життя та наукова діяльність Миколи Михайловича пов'язана з Україною і переважно Полтавою: 1963–1969 роки – спочатку директор Устимівської дослідної станції Всесоюзного інституту рослинництва, а потім директор Полтавської обласної сільськогосподарської дослідної станції, 1970–1977 та 1987–1991 роки – завідувач кафедри селекції та насінництва Полтавського державного сільськогосподарського інституту (1977–1987 роки в Росії – спочатку директор та завідувач лабораторії методів селекції Всесоюзного НДІ зернобобових та круп'яних культур, а пізніше завідувач відділу зернобобових культур Всесоюзного інституту рослинництва), 1992–1998 роки – керівник групи селекціонерів АТ «Насіння» та фірми «Албета» (м. Полтава), 1998-2009 роки – професор кафедри рослинництва, а згодом кафедри селекції, насінництва та генетики Полтавської державної аграрної академії.

М. М. Чекалін має 5 патентів на методи селекції та 13 авторських посвідчень на сорти озимої пшениці, гороху та проса, які занесені в Реєстр сортів сільськогосподарських культур України. Микола Михайлович підготував сім кандидатів та одного доктора наук.

Джерело: URL: <http://histpol.pl.ua/ru/lichnosti/nauchnye-rabotniki-i-izobretateli?id=3392>

Підготував В.М.Помогайбо

ГЕОГРАФИ

Воблий Костянтин Григорович (1876–1947 рр.)

Доктор політичної економії та статистики, професор, академік АН УРСР. Народився 27 травня 1876 року на Полтавщині у с. Царичанка (тепер Дніпропетровська область). Після закінчення початкової школи він навчався в Полтавському духовному училищі, а потім у Полтавській та Київській духовних семінаріях, здобувши в 1900 р. вищу духовну освіту та ступінь кандидата богослов'я. У тому ж році, після невдалої спроби вступу до Київського університету, він вступив до Юр'ївського (Тартуського) університету, а через рік перевівся навчатися на юридичний факультет у Варшавський університет. Ще студентом 3 курсу видав свою першу працю «Заатлантична еміграція, її причини і наслідки». Після закінчення Варшавського університету в 1904 р. зі ступенем кандидата права К. Г. Воблий залишився для подальшої наукової роботи на кафедрі політичної економії та статистики, де вивчав матеріали про розвиток господарства та еміграцію населення Польщі. У 1906 р. видав працю «Розвиток фабрично-заводської

промисловості в 10 губерніях Царства Польського з 1876 по 1906 рр.», а згодом «Нариси з історії Польської фабричної промисловості за 1874–1830 рр.», за яку Київський університет присудив йому ступінь магістра.

Із 1906 р. К. Г. Воблий працював у Київському університеті Св. Володимира та Київському комерційному інституті на кафедрі політичної економії та статистики. Підготував до друку університетський підручник зі статистики, який мав три видання (1909, 1912, 1918 рр.). За час наукового стажування упродовж 1908–1909 рр. у Паризькому, Берлінському та Мюнхенському університетах він підготував дисертацію. Після захисту її в Київському університеті здобув у 1911 р. науковий ступінь доктора політичної економії та статистики. Із цього часу і до 1920 р. він працював на посадах професора Київського університету та декана Київського комерційного інституту. Опублікував низку наукових праць, більшість яких була присвячена просторовим аспектам економічних і соціальних процесів, які стали підґрунтям для формування школи-напрямку галузевої статистики в економічній географії України.

У 1917 р. К. Г. Воблий був обраний ректором Київського комерційного інституту. В 1919 р. став академіком УАН зі спеціальності «промисловість і торгівля», видав один із перших підручників з економічної географії України. Основні зусилля вченого упродовж 1920-х рр. були спрямовані на економіко-географічне вивчення галузей господарства України. З 1925 по 1930 рр. К. Г. Воблий був керівником Семінару з вивчення продуктивних сил господарства України при ВУАН, а вже в 1927–1930 рр. очолював Комісію з вивчення народного господарства України.

У 1928 р. академік К. Г. Воблий був обраний віце-президентом АН УРСР. У цей час він працював над фундаментальною багатотомною монографією «Нариси з історії розвитку українсько-російської цукробурякової промисловості», перші томи якої вийшли друком у 1928-1931 рр., а останні вже були заборонені радянською цензурою.

З початку 1930-х рр. під впливом репресивного апарату радянської держави академік К. Г. Воблий змушений був переглянути свої погляди на методологічні засади економіко-географічної науки. Вихід публікацій вченого майже припинився, лише в окремих роботах досліджувалися проблема Великого Дніпра, розвиток і розміщення господарства України, мінерально-сировинні ресурси Полісся, економічна географія районів та міст України.

Академік К. Г. Воблий у 1933 р. був організатором кафедри економічної географії в Київському університеті, а в 1938 р. його було призначено завідувачем відділу економічної географії Інституту економіки АН УРСР. Саме ці два осередки й були провідними центрами економіко-географічних досліджень в УРСР, тут під керівництвом К. Г. Воблого було підготовлено та здано до друку фундаментальний підручник з економічної географії України.

Із 1943 по 1947 рр. академік К. Г. Воблий очолював Інститут економіки АН УРСР.

Помер К. Г. Воблий 12 вересня 1947 року і похований на Лук'янівському кладовищі.

Руденко Леонід Григорович (1941 р. н.)

Доктор географічних наук, професор, академік НАН України. Народився 24 серпня 1941 року в селі Засулля Лубенського району Полтавської області. Вищу освіту здобув у 1963 р. на географічному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка, навчався в аспірантурі Московського університету імені М.В. Ломоносова. Трудовий шлях розпочав у СГ АН УРСР і пройшов його від інженера до директора ІГ НАНУ. У 1970 р. захистив кандидатську дисертацію «Складання карт населення та його обслуговування для цілей територіального планування», а в 1983 р. – докторську дисертацію «Наукові основи створення карт для цілей територіального планування».

Коли в 1991 р. на базі ВГ АН УРСР було відкрито Інститут географії, Л. Г. Руденко став його директором. У 1992 р. його було обрано членом-кореспондентом, а в 2009 р. – академіком НАН України. Академік Л. Г. Руденко здійснив вагомий внесок у розвиток теорії картографії, географічної концепції сталого економічного, соціального й екологічного розвитку України та її регіонів, визначення та опрацювання проблем регіонального та раціонального природокористування, територіальної організації виробництва. Ключовою темою його праць є обґрунтування стратегії й тактики сталого розвитку регіонів України в загальноєвропейському контексті та розробка загальнонаукових засад картографії, комплексного й системного тематичного картографування.

Академік Л. Г. Руденко є ініціатором та керівником проекту зі створення Національного атласу України.

Перелік умовних позначень

АН УРСР – Академія наук УРСР

ВУАН – Всеукраїнська академія

ІГ НАНУ – Інститут географії Національної академії наук України

НАНУ – Національна академія наук України

НТШ – Наукове товариство імені Тараса Шевченка

РВПС – Рада з вивчення продуктивних сил

СГ АН УРСР – Сектор географії Інституту геологічних наук, згодом Ради з вивчення продуктивних сил, згодом Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна Академії наук УРСР

УАН – Українська академія наук

УРСР – Українська радянська соціалістична республіка

УСРР – Українська соціалістична радянська республіка

Список використаних джерел

Шевчук С. М. Суспільна географія в Україні (теорія та практика досліджень) : монографія / С. М. Шевчук. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2017. – 481 с., іл., табл.

Шевчук С. М. Наукова школа Українського науково-дослідного інституту географії та картографії / С. М. Шевчук. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – 270 с.

Підготувала Л. А. Шкоденко

ХІМІКИ

Безуглий Василь Данилович (07.04.1922, с. Заруддя Кременчуцького р-ну Полтавської обл. — 25.07.2001, Харків)

Учений фізико-хімік, заслужений діяч науки і техніки України (1991). Доктор хімічних наук (1966), професор кафедри хімії і хімічної технології Української інженерно-педагогічної академії, академік ТА України, заслужений діяч науки і техніки України (1991), стипендіат Президента України з науки (1999).

Література

Джурка Г. Ф. Видатні хіміки Полтавщини : навч. посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп./ Г. Ф. Джурка, Н.І. Шиян, І.С. Фурсов – Полтава, ПП Шевченко Р.В., 2011. – 100с.

Бережний Анатолій Семенович (19.09 (02.10) 1910, с. Остап'є Хорольського повіту (нині Великобагачанського р-ну) Полтавської губернії — 15.12. 1996, м. Харків)

Хімік-технолог, доктор технічних наук (1947), академік Національної Академії Наук України (1979), учений у галузі фізико-хімії силікатів і технології вогнетривів.

Література

Джурка Г.Ф. Бережний Анатолій Семенович (до 100річчя від дня народження, 19.09.1910– 15.12.1996) / Г.Ф. Джурка, Л.В. Гилюн. Полтава, ПП Шевченко Р.В., 2010.–60с.

Ковтун Григорій Олександрович (16.08.1948, с. Сазонівка Оржицького р-ну Полтавської обл. – 01. 06. 2008, Київ)

Фізико-хімік, заступник директора Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України, доктор хімічних наук (1984), професор (1986), член-кореспондент НАН України (Відділення хімії, фізична хімія, 1992); голова експертної ради з хімії ВАК України (2004).

Нагороди: Державна премія України (2003), премії імені Л.В. Писаржевського (1995) та імені О.І.Бродського НАН України (2004).

Література

Джурка Г. Ф. Видатні хіміки Полтавщини : Навч. посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп./ Г. Ф. Джурка, Н.І. Шиян, І.С. Фурсов – Полтава, ПП Шевченко Р.В. 2011. – 100с.

**Логінова Лідія Павлівна (07.01.1950, с. Пирого Глобинського р-ну
Полтавської області)**

Доктор хімічних наук (2001), професор (2002), завідувач кафедри хімічної метрології Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна (2002–2011). Член редколегії «Вісника Харківського національного університету. Серія Хімічна», член Наукової Ради НАН України з проблеми «Аналітична хімія». Член спеціалізованої ради з хімічних наук Д 064.051.14 Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна. Відмінник освіти України. Соросівський доцент (1993, 1997).

Література

Джурка Г. Ф. *Видатні хіміки Полтавщини : Навч. посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп./ Г. Ф. Джурка, Н.І. Шиян, І.С. Фурсов – Полтава, ПП Шевченко Р.В. 2011. – 100с.*

Шилов Валерій Васильович (10.08.1941, м. Полтава)

Доктор хімічних наук (1983), професор, одним із перших у світі провів рентгенографічні дослідження мікрофазової структури взаємопрониклих полімерних сіток, рідиннокристалічних полімерних систем, різних полімерних систем із високим ступенем йонної провідності, а також нових органо-неорганічних нанокмпозитних золь-гель-матеріалів із багаторівневим фрактальним характером агрегації.

Література

Шилов В.В. *Інститут високомолекулярних сполук НАН України, К.: – 2008–328с.*

Штомпель Володимир Іванович (26.05.1952, с. Біляки Семенівського району Полтавської області)

Доктор хімічних наук (2003), старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу модифікації полімерів Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України.

Література

Штомпель В.І. *Інститут високомолекулярних сполук НАН України, К.: – 2008–328с.*

Підготував В. І. Бур'ян

МИТЦІ

Гнатюк Лариса Анастасіївна (1961, Івано-Франківщина)

Музикант, мистецтвознавець, педагог. Кандидат мистецтвознавства. У дитинстві родина переїхала до Полтави, яка стала їй другою батьківщиною. Навчалася у Полтавській музичній школі, закінчила Полтавське музичне училище, Харківську консерваторію, після якої продовжила науково-педагогічну діяльність у Полтавському педагогічному інституті. За полтавський період життя написано десятки наукових праць із різних галузей музичного мистецтва, зокрема на тему музичного життя Полтавщини. Нині живе в Києві, працює викладачем у Київській консерваторії (історія музики).

Про Л. А. Гнатюк згадуємо, коли висвітлюємо тему “Музичне краєзнавство Полтавщини” на уроках мистецтва.

Література

Особистості – Г; Музиканти; Освітняни; Навчалися у Полтаві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://histpol.narod.ru/person/pers-04/pers04-113.htm>

Черкашина-Губаренко М. Випускники-музикознавці Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського у стінах музичної академії України імені П. І. Чайковського / Марина Черкашина-Губаренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://num.kharkiv.ua/aspekty/vypusk9/%.pdf>. – С. 48-51.

Верховинець (Костів) Василь Миколайович (1880, Івано-Франківщина – 1938, Київ)

Український композитор, диригент, співак, хормейстер і хореограф, етнограф, перший теоретик українського народного танцю, музичний і громадський діяч. Автор багатьох музикознавчих праць, викладач хорових дисциплін, теорії музики та гармонії. У 1918 р. очолив Український національний хор у Полтаві. У 1920–1932 рр. керував кафедрою мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти.

У практичній роботі вчителів музичного мистецтва і сьогодні використовується його збірка “Весняночка”.

Література

Верховинець Я. В. В. М. Верховинець. Нарис про життя і творчість / Я. В. Верховинець // Теорія українського народного танцю. – К. : Музична Україна, 1990.

Верховинець Я. В. Про “Весняночку” та її автора / Верховинець Я. В. // Весняночка. – К. : Музична Україна, 1989.

Верховинець Я. В. Верховинець Василь Миколайович // *Енциклопедія сучасної України* : у 30 т. / ред. кол. І.М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003–2016.

Дем'янюк Н. Ю. Василь Верховинець: педагогічна діяльність / Наталія Дем'янюк // *Рідна школа*, 1999. – № 11.

Кізченко В. І. Верховинець Василь Миколайович // *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. Думка, 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 489.

Левченко Григорій Семенович (1933, Пирятинськ. р-н, Полтавська обл.)

Український хоровий диригент, композитор і педагог, заслужений діяч мистецтв України, професор ПНПУ імені В.Г. Короленка. Засновник та керівник українського народного хору “Калина”. Автор понад 80 наукових праць, шести навчальних посібників із курсів хорового диригування, гармонії та теорії музики. Ім'я Г. С. Левченка занесено до книги “Митці України” (Київ, 1994), енциклопедичного словника “Ім крила дала Пирятинщина” (Пирятин, 2000), до книги “Імена України” (Київ, 2002), до другого випуску довідково – біографічного видання “Хто є хто на Полтавщині. Видатні земляки” (Київ, 2004) та до біографічного довідника “International Who's Who in Music and Musicians' Directory” (Cambridge: The International Biographical Center, 1996), який видається в Англії з 1936 р.

Серед учителів музичного мистецтва Полтавщини – значна частина “калінян”. Із життям і творчістю Григорія Семеновича учителям варто ознайомити школярів на уроках музичного мистецтва та мистецтва в темі “Хорова музика”.

Література

Віценя Л. І щоб наша слава Україна не журилася / Л. Віценя // *Зоря Полтавщини*, 1997, 23 серпня 1997 р.

Данилець О. Засновник і керівник народного хору “Калина” Григорій Левченко: “Що для віруючої людини молитва, те для мене – пісня” / Олександр Данилець // *Урядовий кур'єр*, 27 березня 2017 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zasnovnik-i-kerivnik-narodnogo-horu-kalina-grigori/>.

Енциклопедія сучасної України : Beta-версія / Головна / Культура / Л. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=53950.

Сулаєва Н. В. Український народний хор “Калина” / Сулаєва Н. В. // *Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива* : монографія / авт. кол. С.В. Вовченко, В.М. Гайдамака, Н.Ю. Дем'янюк та ін. ; за ред. О.О. Лобач. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – С. 196-209.

Отич Олена Миколаївна (10.07.1964 р., м. Мончегорськ, Росія)

Доктор педагогічних наук, очолює наукову школу з проблеми розвитку педагогічної майстерності і творчої індивідуальності викладача вищої школи засобами педагогіки мистецтва. Започаткувала новий напрям педагогічних досліджень із проблем педагогіки мистецтва та педагогічної естетики, обґрунтувала методологічні, концептуальні, теоретичні й методичні засади педагогіки мистецтва як нової педагогічної субдисципліни.

Із 1997 р. по 1998 р. працювала викладачем кафедри музики і співів Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка. У 1998 р. була переведена до Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (нині Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України) на посаду наукового співробітника лабораторії педагогіки і психології мистецької освіти. З 1998 р. по 2015 р. працювала в Інституті на посадах наукового, старшого наукового співробітника, завідувача відділу, вченого секретаря, заступника директора з наукової роботи, в.о. директора Інституту, старшого наукового співробітника відділу педагогічної майстерності. У березні 2015 р. була переведена на посаду головного наукового співробітника відділу політики і врядування у вищій освіті Інституту вищої освіти НАПН України. З квітня по грудень 2015 р. працювала на посаді директора Науково-дослідного інституту ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України. З грудня 2015 р. – виконавчий директор Консорціуму закладів післядипломної освіти та Українського відкритого університету післядипломної освіти.

До праць О. М. Отич вчителі мистецтва звертаються з метою власного творчого розвитку, зокрема в контексті парадигми “Освіта протягом життя”. При підготовці до уроків мистецтва праці науковця допоможуть учителям використовувати методи естетотерапії та етнодизайну.

Література

Отич О. М. *Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти* : монографія / О.М. Отич ; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. — Чернівці : Зелена Буковина, 2007. — 751 с.

Отич О. М. *Формування художньо-естетичної культури майбутніх кваліфікованих робітників у професійних та спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах [Текст]* / О. Отич // *Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст* : матеріали II Міжнар. конгр., 16-18 жовт. 2013 р., м. Полтава : зб. наук. пр. / голов. ред. М.І. Степаненко. — Полтава : ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2015. — Кн. 1. — С. 117-123.

Сидорчук М. *Зосередьмося на значимості педагога* / Марина Сидорчук // *Освіта*, 2015. — № 7-8, 11-18 лютого.

Життя осяяне мистецтвом [Текст] : до ювілею Олени Отич // *Рідна школа*. — 2014. — № 7. — С. 68-68 : портр. Рубрики: Вчені України – Педагоги.

Сулаєва Наталія Вікторівна (1969, Полтава)

Доктор пед. наук, професор, декан психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка, головний хормейстер Українського народного хору “Калина” Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Науковець має понад 200 друкованих праць із проблем музичного й естетичного виховання дітей і студентської молоді, зокрема неформальної мистецької освіти.

Про Наталію Вікторівну Сулаєву вчителі мистецтва згадують у темах, пов’язаних із музичним краєзнавством та хоровою музикою.

Література

Сулаєва Н. В. *Неформальна мистецька освіта за кордоном* / Сулаєва Н. В. // *Вісник Черкаського університету*. – Черкаси : ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2015. – № 15 (348) – С. 96-103.

Сулаєва Н. В. *Ретроспективний аналіз розвитку мистецької освіти в Україні* / Н.В. Сулаєва // *Етика та естетика педагогічної дії* : зб. Наук. праць. – Вип. 7. – К. – Полтава : Інститут педагогічної освіти і освітидорослих НАПН України, 2014. – С. 97-106.

Сулаєва Н. В. *Православна духовна музична освіта в Україні: формальні й неформальні ознаки* / Сулаєва Н. В. // *Етика та естетика педагогічної дії*. – Випуск 12. – 2015. – С. 104-116.

Цалай-Якименко Олександра Сергіївна (1932, Полтавщина)

Музикознавець, доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичної медієвістики, член Національної спілки композиторів України.

Працювала викладачем Львівської консерваторії. Автор статей про українську музичну культуру XVI–XVII століть.

На уроках музичного мистецтва вчителі спираються на її дослідження, зокрема щодо духовних співів давньої України та “Заповіту” Т. Шевченка в музиці.

Література

Цалай-Якименко О. *Музично-теоретична думка на Україні в XVII ст. та праці М. Дилецького* // *Українське музикознавство*, 1971 р.

Цалай-Якименко О. *Повість о пінії мусикійськом – видатна пам'ятка вітчизняної музично естетичної думки* // *Українське музикознавство*, 1976 р. – Вип.11.

Цалай-Якименко О. *Взаємодія “Схід – Захід” і Берестейська унія в становлення музичного бароко в Україні*. – “Берестейська унія і українська культура 17 ст.”. – Львів, 1996 р. – С. 65-127.

Ясіновський Ю. *Олександрі Цалай-Якименко – 80!* / Юрій Ясіновський // *Українська музика*, 2012. – № 1 (3). – С. 91-93. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.

Ясіновський Ю. [про Олександру Сергіївну Цалай-Якименко] / Юрій Ясіновський // Вісник НТШ : інформаційне видання / Світова Рада Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 2012. – № 47. – С. 55-56.

Підготувала Л. Л. Халецька

ІНФОРМАТИКИ

**Сергієнко Іван Васильович (нар. 13 серпня 1936 року у селі Білоцерківці
Пирятинського району Полтавської області)**

Український учений у галузі інформатики, обчислювальної математики, системного аналізу та математичного моделювання, доктор наук, професор, академік НАН України.

Джерела:

*За матеріалами сторінки «Персональний склад НАН України»
<http://www.nas.gov.ua/UA/Members/Pages/Letter.aspx>*

Підготувала С. П. Шостя

ФАХІВЦІ В ГАЛУЗІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**Титаренко Валентина Петрівна (уродж. Сорока; 26.11.1948, с. Великі
Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл.)**

Доктор педагогічних наук (2010), професор (2011). Коло наукових зацікавлень: теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну.

Закінчила природничий факультет Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка (1971). У Полтавському національному педагогічному університеті з 1971: старший лаборант (1971-1984), асистент (1984-1985), старший викладач (1985-1988), голова профспілкового комітету (1988-1990), доцент (1990-2011), професор (з 2011), декан педагогічно-індустріального факультету (з 2004, нині факультет технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка).

Праці: Розвиток дизайн-освіти у вищих навчальних закладах України / В.П. Титаренко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка. – 2016. - № 1; Титаренко В.П. Виховний потенціал технологічної освіти / В.П. Титаренко // Імідж сучасного педагога. – № 10. – 2016; Титаренко В.П. Навчальний процес як фактор трудового виховання / В.П. Титаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.

Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Випуск 9: зб. наукових праць. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017; Tytarenko V. P. Using etno-design elements in the educational process of training future teachers of labour studies / V. P. Tytarenko, Yu. A. Sribna // Nauka I Studia. – NR 1 (162). – 2017. – Przemysl, 2017; Tytarenko V. P. Labor training of teachers to the patriotic education of youth by means of arts and crafts / V. P. Tytarenko, G. V. Galambosh // Nauka i studia. – NR 4 (165). – 2017. – Przemysl, 2017. ftd-pdpu@ukr.net

Цина Андрій Юрійович (30.05.1959, м. Мелітополь Запорізької обл.)

Учений освітньої галузі «Технології», доктор педагогічних наук (2011), професор (2013). Коло наукових зацікавлень: теорія та методика технологічної освіти, особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів технологій.

Закінчив Мелітопольську СШ № 24 (1976), Бердянський державний педагогічний інститут ім. П. Д. Осіпенко (1980), аспірантуру Українського науково-дослідного інституту педагогіки (1998), докторантуру Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка (2010). З 1989 старший викладач (1989-1991), доцент (1992-2012), професор (з 2013) кафедри теорії та методики технологічної освіти.

Праці: Основи охорони праці з практикумом : [підручник для студентів педагогічних ВНЗ] / А.Ю. Цина. – Полтава, 2013; Формування естетичної культури майбутніх учителів технологій : теоретико-методичний аспект : [навчальний посібник]. – Полтава, 2014; Теорія і методика навчання технологій : [навч. посібн.]. – Умань, 2015; Методика навчання учнів 5-7 класів основам техніки // Імідж сучасного педагога. – 2016. - № 10; Критерії вибору інноваційних педагогічних технологій відповідно до освітніх цілей суб'єктів педагогічної діяльності // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Додаток 2 до Вип 36 : Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». – Випуск 13. – Київ, 2016; Удосконалення професіоналізму вчителя технологій в контексті компетентнісного підходу // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Випуск 8. : зб. наукових праць. – Київ, 2017; Компетентнісно орієнтовані інноваційні педагогічні технології в трудовому навчанні // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Вип. 144. – Чернігів, 2017. ftd-pdpu@ukr.net

Кулик Євген Володимирович (1956, м. Самбор Львівської області)

Учений у галузі професійної освіти, доктор педагогічних наук (2006), професор (2007). Коло наукових інтересів: теоретико-методологічні засади теорії та методики підготовки майбутніх фахівців у галузі професійно-технічної освіти.

Закінчив Самбірську загальноосвітню середню школу № 2 Львівської області (1973), радіотехнічний факультет Львівського ордена Леніна політехнічного інституту (1978), аспірантуру цього ВНЗ (1981). Працював у Львівському політехнічному інституті молодшим науковим співробітником науково-дослідної лабораторії (1979–1981), інженером цієї ж лабораторії (1982), асистентом кафедри конструювання і технологічного виробництва радіоапаратури (1982); у Дрогобицькому державному педагогічному інституті імені Івана Франка старшим викладачем кафедри загальнотехнічних дисциплін (1984), доцентом цієї кафедри (1985); деканом інженерно-педагогічного факультету виробництва (1999); начальником управління з питань внутрішньої політики Львівської облдержадміністрації (2004); професором кафедри педагогічних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (2005); головним консультантом відділу моніторингу ефективності законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України (2007); головним науковим співробітником лабораторії управління професійно-технічною освітою Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (2008).

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з 2008 року завідувач кафедри професійної освіти (нині кафедри основ виробництва та дизайну). Заступник голови спеціалізованої вченої ради Д 44.053.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (2016).

Праці: Проблеми технологічної освіти на етапі зміни суспільної парадигми. Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти / Є.В. Кулик // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 23-24 вересня 2011 р. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка. – 2011; Проблеми децентралізації управління ПТНЗ в сучасних умовах. Управління в освіті / Є.В. Кулик // Зб. матеріалів V Міжнар. науково-практичної конференції. 14-16 квітня 2011 р. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011; Концептуальні зміни в змісті професійної і технологічної освіти / Є.В. Кулик // Звітна науково-практична конференція НАПУ України. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. – К. : ПТО НАПН України, 2011; Система управління охороною праці в навчальному закладі / Є.В. Кулик // Постметодика. – 2012; Проблеми управління ПТНЗ в сучасних умовах. / Є.В.Кулик // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; голов. ред. В.О. Радкевич. – К. : ПТО НАПН України, – 2011; Застосування системи змагальності при підготовці висококваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах / Є.В.Кулик // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка [Текст] / Вип. 100 / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧНПУ, 2012; Підготовка висококваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах засобами інформаційно-комунікативних технологій /Є.В. Кулик // Вісник

Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка [Текст] / Вип. 104 / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧНПУ, 2013; Теоретичні аспекти професійної і технологічної освіти / Є.В. Кулик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка : зб. наук. праць. – Тернопіль : Видавничий відділ ТНПУ, 2016. ftd-pdpu@ukr.net

Гриценко Лариса Олександрівна (29.05.2060, с.Н-Кочубеївка, Чутівського р-ну Полтавської обл.)

Кандидат педагогічних наук (2004), доцент (2005). Коло наукових зацікавлень: автентичні художні ремесла, графічна грамота, конструкторсько-проектні технології.

Закінчила Полтавську ЗОШ № 20 (1977), архітектурний факультет Полтавського інженерно-будівельного інституту та здобула кваліфікацію «архітектор» (1982). У Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (нині національний педагогічний університет) з 1982: ст. лаборант (1982-1985), асистент (1985-1988), ст. викладач (1988-2004), доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти (2005). Член спеціалізованої вченої ради К 44.053.02 за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика трудового навчання (2015).

Праці: Діагностика графічної діяльності студентів при вивченні нарисної геометрії та креслення // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 46. – К., 2014.; Інтерактивні технології викладання креслення у професійній підготовці конкурентноспроможних робітників: щомісячний науково-педагогічний журнал // Молодь і ринок. – №2, 2014.; Нарисна геометрія. Банк тестових завдань для самостійної роботи. Навчальний посібник. – Полтава, 2015.; Креслення. Банк тестових завдань для самостійної роботи. Навчальний посібник. – Полтава, 2015.; Організація самостійної роботи студентів при вивченні графічних дисциплін з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – К., 2015. - Вип. 52; Проектна технологія в особистісно-орієнтованому процесі трудового навчання // Трудова підготовка в рідній школі. – 2016 – № 4.; Розробка відео-уроку з креслення засобами інформаційно-комунікаційних технологій // Трудова підготовка в рідній школі. – 2016 – № 4.; Автентичні традиції писанкарства в проектно-технологічній діяльності учнів // Імідж сучасного педагога. – 2016. – № 10. ftd-pdpu@ukr.net

Підготувала В. Г. Чемиш

РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Альманах пошани й визнання Полтавщини. 100 видатних особистостей Полтавщини минулих століть : презентаційно-іміджне видання / [головний ред. Л. Омельченко]. – Полтава : Видавництво “Артполіграфсервіс”, 2003. – 206 с.
2. Антологія краєзнавства Полтавщини : науково-методичний посібник / [за ред. П. І. Матвієнка]. – 4-те вид., допов. – Полтава : Довкілля-К, 2007. – 322 с. : іл.
3. Апостол раціонального рільництва С. Ф. Третяков (вчений в галузі агрохімії, ґрунтознавства, землеробства, рослинництва та методики дослідної справи, засновник Полтавської наукової школи з агрохімії, к. прир. наук) / [уклад. : В. А. Вергунов, В. М. Самородов, Н. М. Опара ; Полтавська державна аграрна академія ; ДНСГБ ; наук. ред. В. А. Вергунов]. – Полтава : “Верстка”, 2011. – 200 с. ; іл.
4. Борис Андрійович Шрамко: біобібліографічний покажчик (доктор історичних наук, професор, педагог, відомий український археолог) / [уклад. О. В. Тітков ; за ред. О. Б. Супруненка]. – Полтава : Управління культури Полтавської облдержадміністрації, Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, 1995. – 64 с.
5. В. І. Сазанов: портрет розбудовника сільськогосподарської дослідної справи та громадянина (доктор сільськогосподарських наук, професор, педагог, Герой Праці) / [уклад. : В. А. Вергунов, В. М. Самородов ; під наук. ред. В. А. Вергунова]. – Полтава : “Верстка”, 2011. – 174 с. ; іл.
6. Гарківець В. Шкільний театр “М.В. Остроградський і Європа” (уривок сценарію) / В. Гарківець // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 5. – С. 35–38.
7. Герої – освітяни і науковці України / [упоряд. : О. А. Сай та ін.]. – Київ : Генеза, 2005. – 432 с.
8. Герої землі Полтавської : довідник. У 12 вип. Вип. 2. Герої Соціалістичної Праці / [упоряд. : О. А. Білоусько, Т. П. Пустовіт] ; Державний архів Полтавської області ; Центр досл. іст. Полтавщини Полтавської ОДА. – Полтава : ТОВ “АСМІ”, 2011. – 116 с. ; іл., карти. – (Б-ка “ПОЛТАВІКИ. Полтавської Енциклопедії”).
9. Герої землі Полтавської : довідник. У 12 вип. Вип. 3. Герої України / [упоряд. : О. А. Білоусько, Т. П. Пустовіт] ; Державний архів Полтавської області ; Центр досл. іст. Полтавщини Полтавської ОДА. – Полтава : ТОВ “АСМІ”, 2012. – 104 с. ; іл., карти. – (Б-ка “ПОЛТАВІКИ. Полтавської Енциклопедії”).
10. Глушко Н. Фрагмент математичного вечора, присвяченого М. В. Остроградському / Н. Глушко, Г. Мосієнко // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 5. – С. 32–35.
11. Даценко А. В. Феномен Олександра Шаргея (1897–1942) / А. В. Даценко // Постметодика. – 1996. – № 2. – С. 8–9.
12. Джурка Г. Ф. Видатні хіміки Полтавщини : навчальний посібник / Г. Ф. Джурка. – 3-тє вид., переробл. і доп. – Полтава : ПНПУ імені В. Г.

Короленка, 2011. – 70 с.

13. Діячі науки, літератури і мистецтв : додатки // Полтавщина. Історичний нарис : історико-краєзнавче видання / [ред. кол. : Б. В. Год (керівник), Г. П. Грибан, В. Н. Жук, П. В. Киридон, М. І. Лахижа та ін. ; відпов. за випуск О. М. Пустовгар]. – Полтава : Дивосвіт, 2005. – 592 с. + 48 с. вкл. – С. 443–469.

14. Довгопол П. Г. Невідомий Україні відомий філософ В. В. Лесевич / П. Г. Довгопол // Постметодика. – 1996. – № 3. – С. 10–12.

15. Ідеї В. І. Вернадського в освітньому просторі регіону // Постметодика. – 2001. – № 5–6.

16. М. В. Остроградський – перший український математик світового масштабу : методичний посібник для вчителів історії, мови і літератури, математики та фізики, учнів / [уклад. : П. Я. Михайлик, Л. М. Плескачевська, Н. І. Шульга]. – Полтава : ТОВ “Техсервіс”, 2002. – 66 с.

17. Кигим С. Л. Родовід академіка В. І. Вернадського і Полтавщина / С. Л. Кигим // Імідж сучасного педагога. – 1999. – № 2. – С. 22–24.

18. Ляшенко Н. І. Шлях до науки (Сценарій шкільного вечора, присвяченого пам’яті М. В. Остроградського: до 200-річчя від дня народження) / Н. І. Ляшенко, С. Є. Пасько // Постметодика. – 2001. – № 1 (33). – С. 57–62.

19. Матвієнко П. І. Славетні зінківці / П. І. Матвієнко // Постметодика. – 2004. – № 6. – С. 63.

20. Машкіна С. В. Науково-педагогічна спадщина В. Вернадського: у пошуках нової парадигми освіти / С. В. Машкіна // Постметодика. – 2000. – № 2. – С. 2–6.

21. Мокляк В. О. Академік О. І. Левицький і Полтавщина / В. О. Мокляк // 100-річчя Полтавського краєзнавчого музею : матеріали ювілейної наукової конференції. – Полтава : [б. в.], 1991. – Ч. 3 : Краєзнавство Полтавщини. – С. 46–48.

22. Моргун Ф. Т. Академік Трохим Лисенко : яким він був насправді / Ф. Т. Моргун. – Полтава : Дивосвіт, 2006. – 42 с.

23. Народжені Україною. Меморіальний альманах. У 2-х т. [головний ред. О. Онопрієнко] ; альманах упорядковано на підставі рекомендацій та матеріалів, наданих громадськими, науковими і державними установами, центральними і обласними музеями, творчими спілками, галузевими академіями та іншими організаціями. – Київ : Євроімідж, 2002. – Т. 1. – 896 с.: іл.; Т. 2. – 896 с.: іл.

24. Охріменко І. В. Педагогічна спадщина М. В. Остроградського і національна освіта на Полтавщині / І. В. Охріменко // Постметодика. – 1998. – № 4 (22). – С. 2–5.

25. Охріменко І. В. Віра Романівно Ільченко / І. В. Охріменко // Постметодика. – 1997. – № 2. – С. 62–63.

26. Петренко І. М. Віра Никанорівна Жук: талановита дослідниця на ниві історичної науки / І. М. Петренко // Постметодика. – 2008. – № 2. – С. 51–53.

27. Рибалка В. В. Концепція особистості у філософії, психології та педагогіці добра і культури І. А. Зязюна (до 70-річчя з дня народження) / В. В. Рибалка // Постметодика. – 2008. – № 1. – С. 7.
28. Романець Г. О. Академіки з давнього роду священників / Г. О. Романець // Постметодика. – 2016. – № 2 (125). – С. 41–44.
29. Руденко О. П. Видатні фізики – полтавці: Дмитро Дмитрович Іваненко (професор, видатний фізик-теоретик) : навчально-методичний посібник для студентів, учнів старших класів та вчителів / О. П. Руденко. – Полтава : ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2001. – 34 с.
30. Руденко О. П. Полтавці – ракетно-космічній науці: Олександр Дмитрович Засядько (1779–1838) : навчально-методичний посібник для студентів, учнів старших класів та вчителів / О. П. Руденко, О. А. Комеліна. – Полтава : ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 2000. – 28 с.
31. Серед квітів і трав: штрихи до портрета ботаніка та природоохоронця Олени Байрак / [уклад. : В. М. Самородов, Г. А. Козельська ; наук. ред. В. М. Самородов]. – Полтава : “Верстка”, 2007. – 84 с. ; 35 іл.
32. Сиротенко Г. О. Академіки – освітянам / Г. О. Сиротенко // Постметодика. – № 2006. – № 4. – С. 59.
33. Трушина С. О. Кращий учень нашої школи В. М. Челомей (український механік, фахівець у галузі динаміки стійкості складних коливальних систем, генеральний конструктор ракетно-космічної техніки, дійсний член АН СРСР (з 1962 року), дійсний член Міжнародної академії астронавтики (з 1974 року), двічі Герой Соціалістичної Праці (1959, 1963) / С. О. Трушина. – Полтава : Дивосвіт, 2005. – 34 с. – (Серія : Кавалери Золотої Зірки).
34. Фізики Полтавщини : методичний посібник для вчителів і учнів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, технікумів та вузів) / [уклад. : П. Я. Михайлик, І. В. Лузан, Л. М. Плескачевська, Д. Г. Миколенко ; за ред. П. Я. Михайлика]. – Полтава : ТОВ “АСМІ”, 1999. – 52 с.
35. Хто є хто на Полтавщині : довідково-біографічне видання / ред. кол. : В. В. Болгов, О. І. Білаш, П. Г. Шемет, В. К. Кікоть, П. І. Матвієнко та ін. ; [автор-упоряд. Вадим Болгов]. – Київ : Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2003. – Кн. 1. – 156 с.
36. Хто є хто на Полтавщині: Видатні земляки : довідково-біографічне видання. Вип. 2. / [автор ідеї та автор-упорядник Вадим Болгов]. – Київ : Українська академія геральдики, товарного знаку та логотипу, 2004. – 270 с.
37. Шаров І. Вчені України: 100 видатних імен України / Ігор Шаров. – Київ : Видавничий Дім “Альтернативи”, 2006. – 481 с. : іл., портр.
38. Шейко С. В. Повернувся через 33 роки на рідну Полтавщину ... (до 85-річчя П. М. Щербаня) / С. В. Шейко // Постметодика. – 2011. – № 3 (100). – С. 18–21.
39. Шейко С. В. Філософські та соціологічні погляди В. В. Лесевича / С. В. Шейко // Постметодика. – 1996. – № 3. – С. 13–15.
40. Шемет П. 37 видатних педагогів Полтавщини / П. Шемет, В.

Шульга, М. Пашко // Постметодика. – 1997. – № 2. – С. 17–25.

41. Юрас І. Педагогіка істини, краси, добра Памфіла Юркевича / Ірина Юрас // Постметодика. – 1998. – № 4 (22). – С. 42–47.

Підготувала Т. Є. Курєнкова

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Амосов Микола Михайлович	23, 40	Кузьменко Павло Іванович	57
Анісімов Анатолій Васильович	23	Кулик Євген Володимирович	84
Анісімов Володимир Владиславович	55	Лебедев Сергій Олексійович.....	24
Антонович Володимир Боніфатійович	32	Левицький Володимир Йосипович.....	39
Бабенко Людмила Леонідівна.....	69	Левченко Григорій Семенович	79
Багалій Дмитро Іванович	33	Летичевський Олександр Адольфович	56
Баландіна Надія Францівна.....	69	Летичевський Олександр Адольфович	24
Безуглий Василь Данилович	76	Логінова Лідія Павлівна	77
Бережний Анатолій Семенович.....	76	Максимович Михайло Олександрович	31
Білодід Іван Костянтинович	8	Мельничук Олександр Савич	9
Білорус Олег Григорович.....	21	Митропольський Юрій Олексійович	71
Булаховський Леонід Арсенійович	9	Михалевич Володимир Сергійович.....	25
Вавилов Микола Іванович	18	Мусійко Олександр Самсонович.....	13
Вернадський Володимир Іванович.....	17	Остроградський Михайло Васильович	39
Верховинець (Костів) Василь Миколайович.....	78	Отич Олена Миколаївна.....	80
Висоцький Георгій Миколайович	19	Паламарчук Максим Мартинович.....	20, 41
Воблий Костянтин Григорович	15, 73	Пахомов Юрій Миколайович.....	21
Волошин Юрій Володимирович.....	69	Потебня Олександр Опанасович	8, 68
Вороний Георгій Феодосійович	38	Прасолов Євген Якович.....	64
Глушков Віктор Михайлович	38, 56	Руденко Леонід Григорович.....	18, 75
Глушков Віктор Михайлович	24	Рудницький Степан Львович	16, 42
Гнатюк Лариса Анастасіївна	78	Русанівський Віталій Макарович	9
Год Борис Васильович.....	70	Савенко Ігор Васильович	57
Голубинський Іван Миколайович	72	Сергієнко Іван Васильович	25, 82
Городенська Катерина Григорівна.....	67	Сидоренко Віктор Костянтинович	26, 59
Городенська Катерина Григорівна.....	7	Смолій Валерій Андрійович	37
Грабовецький Володимир Васильович.....	35	Смоляр (Байрак) Олена Миколаївна	40
Гриценко Лариса Олександрівна.....	85	Срезневський Борис Ізмаїлович	20
Гришко Микола Миколайович	12	Степаненко Микола Іванович.....	8, 68
Грушевський Михайло Сергійович.....	34	Стешенко Микола Володимирович.....	49
Єрмолова Валентина Михайлівна	65	Стогній Анатолій Олександрович	25
Житецький Павло Гнатович	7, 67	Сулаєва Наталія Вікторівна	81
Жовтобрюх Михайло Андрійович	7, 68	Терещук Андрій Іванович	62
Залюбовський Ілля Іванович.....	45	Терещук Андрій Іванович.....	28
Зарицький Мирон Онуфрійович.....	38	Титаренко Валентина Петрівна	29, 82
Зеров Дмитро Костянтинович	13	Толочко Петро Петрович	36
Іваненко Дмитро Дмитрович	47	Тутковський Павло Аполлонович	16
Квасницький Олексій Володимирович.....	72	Тхоржевський Дмитро Олександрович.....	27, 58
Киридон Алла Миколаївна	70	Харченко Микола Федорович.....	44
Киридон Петро Васильович.....	70	Цалай-Якименко Олександра Сергіївна.....	81
Кільдеров Дмитро Едуардович.....	63	Цина Андрій Юрійович	29, 83
Коберник Олександр Миколайович	27, 60	Чекалін Микола Михайлович	73
Ковтун Григорій Олександрович	76	Челомей Володимир Миколайович.....	51
Костомаров Микола Іванович	32	Шилов Валерій Васильович.....	77
Кравчук Михайло Пилипович	38	Шнюков Євген Федорович.....	20
Кривонос Юрій Георгійович	56	Ющенко Катерина Логвинівна	56
Кривонос Юрій Георгійович	24	Ющенко Катерина Логвинівна	25
Крип'якевич Іван Петрович.....	35	Яворницький Дмитро Іванович	33
Круцевич Тетяна Юріївна.....	65		

Довідкове видання

*Видатні вчені України та відомі науковці Полтавщини.
Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти
Полтавської області*

Автори: В. І. Бур'ян, О. П. Коваленко, Т. О. Кравченко, О. В. Кучеренко,
І. О. Міщенко, В. М. Помогайбо, Н. Г. Серединська, О. В. Сич, Л. Л. Халецька,
В. Г. Чемшит, Л. М. Шкоденко, С. П. Шостя, Є. О. Яловець.

Упорядники: Зелюк В. В., Клепко С. Ф., Кіптілий І. О.

Відповідальний за випуск: Кіптілий І. О.

Літературний редактор: Стоцька О. В.

Комп'ютерна верстка: Шарлай Т. В.

Оформлення обкладинки: Дружиніна А. В.

Редакційно-видавничий відділ ПОІППО.
36029, м. Полтава, вул. Соборності, 64 ж,
тел. (0532)- 56-38-52. E-mail: root@pei.poltava.ua

